Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ ШАВВОЛ, 3-КУН
ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ ҲАМАЛ, 29-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган 1991 йил 18 апрель, пайшанба 74-сон НАРХИ ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН. СОТУВДА 10 ТИЙИН.

СССР Президенти Япония парламентига борди

ТОКИО. Япония парламенти ўзининг 100 йиллик тарихи мобайнида биринчи марта бугун Совет Иттифоқи ва Япониянинг бир қанча давлат байроқлари билан безатилди. Мамлакат қонун чиқарувчи олий органи раҳбариятининг таклифига биноан СССР Президенти М. С. Горбачев ўзининг Япония буюрган расмий ташрифи доирасида парламентга борди.

Вакиллар палатасининг раиси И. Сакураути совет раҳбарини депутатлар номидан табриклаб, СССР Президентининг бутун дунёда тинчликни мустаҳкамлашга қўшган ҳиссасини таъкидлади. Совет давлатининг бошлиғи, деди у, тарихда биринчи марта бизнинг мамлакатимизга келди ва унинг халқига парламент минбаридан мурожаат қилмоқда. Бу эса буюк аҳамиятта эга бўлиб, икки томонлама муносабатларда янги саҳифа очади.

Япония учун СССР муҳим қўшнидир, деб таъкидлади И. Сакураути. У мамлакатларимиз ўртасида ҳамжиҳатлик ва ишончни янада кўпроқ мустаҳкамлаш Осиё-Тинч океан минтақасида ва бутун дунёда тинчлик ҳамда барқарорлик ишига ҳисса қўшади, деб ишонч билдирди. Шу муносабат билан И. Сакураути Шимолий ҳудудлар муаммосини ҳал қилишга астойдил интилиш борлигини изҳор этди, буни у япон халқининг кўп йиллик орзуси, деб атади, масалага ойдинлик киритишни кўзлаб сулҳ шартномаси тузишни олға силжитиш ҳамда иккала мамлакат ўртасида чинакам тинчлик, дўстлик ва ҳамжиҳатлик муносабатлари янада маҳкамроқ ва тезроқ ўрнатилиши лозимлигини айтди.

Маслаҳатчилар палатасининг раиси И. Цутия ўзининг табрик нутқида бундай деди: СССР Президенти авж олдириб юборган қайта қуриш ва янги тафаккур сиёсати демократиялашни ривожлантириш ва кескинликни юмшатиш жараёнига ҳисса қўшди. XXI аср Осиё-Тинч океан минтақаси эраси бўлиб қолади, демоқдалар. Халқимизнинг ҳам умумий истаги шундан иборатки, мамлакатларимиз ўртасида қолган сўнгги масалани ақл-заковат асосида ҳал этсинлар ва самарали ҳамкорлик алоқаларини ривожлантирсинлар, деб таъкидлади у.

Парламент депутатлари ҳузурида М. С. Горбачев нутқ сўзлади.

x x x

СССР Президенти палаталарнинг раислари билан учрашди.

ЎЗБЕКИСТОН ТИЛОВАТИ

НЕЧА ЎН ЙИЛЛАРДАН СЎНГ АҲЛИ МЎЪМИН БИРИНЧИ БОР РАМАЗОН ҲАЙИТИДА ОЧИҚ ҚАТНАШДИ

РЕГИСТОНДА ТОАТ-ИБОДАТ

САМАРҚАНД мўъмин-мусулмонлари ҳам муборак Рамазон ойи рўзаларидан сўнг оғиз очиш маросими — мўътабар ҳайит кунини бақувват имон-эътиқод, зоҳирий меҳр-мурувват билан кутиб олдилар. Бинобарин, саҳарданоқ намозгоҳлар бағри одамлар билан тўла борди.

Машриқ лоларанг шафаққа беланган чоғда Самарқанднинг юраги — Регистон тоат-ибодати бошланди. Хўжа Зулмурод масжиди хатиб-имоми мулла Мустафоқул ҳожи вилоят мусулмонларини ийди Рамазон айёми билан муборакбод этиб, ваъз айтдилар. Ҳайити мукаррамнинг асл моҳияти чин инсонийлик даврасини кенгроқ олиш, меҳр-мурувват кўрсатиш эканлигига урғу бердилар. Шунингдек, ушбу кечиримли ва бағри кенг байрам муносабати билан ҳеч кимни муруаватдан бенасиб қолдирмасликни, кўнглини ўкситмасликни фарзу қарз қилиб қўйдилар.

Ҳамма мағрибга бош қўйди. Регистон тиловати бошланди.

Шу куни вилоятдаги 80 дан зиёд масжидда Аллоҳнинг зикри-ю ибодати адо этилди. Қабристонларнинг муқаддас хоки зиёрат қилинди. Қабрлар узра ўтганлар ёдига хотира тиловатлари оқди. Рўза ҳайити — ийд-ал-фитр, яъни садақа саховатпешалик ҳамдир. Инчунин кўплаб кишиларга моддий ва маънавий мадад улашилди.

Холмуҳаммад НУР.
«Халқ сўзи» мухбири.

Ўтган куни Рамазон ҳайитида пойтахти азим кўчаларини кезиб, масжиду мадрасаларга бориб, беихтиёр шоирнинг сатрлари ёдимизга келди: «Бу кунларга етганлар бор, етмаганлар бор». Шукрким, чарх доим ҳаракатда экан, шукрким ойнинг ўн беши ёрдули экан. Билъакс Тошкентдаги Хастиимомда, жумҳуриятимизнинг бошқа масжидларида рамазон ҳайити куни кечагидек одам тўпланармиди?

Суратларда: Хастиимом масжидидан олинган лавҳалар.

Эркин БОТИР
олган суратлар.

«Ба нияти шифо»

ЁХУД МУБОРАК АЙЁМДАГИ МАҚБУЛ ВА НОМАҚБУЛ ҲОЛАТЛАР ХУСУСИДА

Бу йилги ҳайитнинг салобати кўнгилларга сурур бахш этди, ғубор инган орзу-истакларни поклади. Бу манзара пойтахти азимда янада улуғвор тус олди. Мусулмонлар ҳар кунгидан барвақтроқ туриб намоз тадоригини кўра бошладилар — кўчаларни тўлдириб ибодат сари шошилдилар. Рўза ҳайити, яъни Аллоҳ авфи умумига ёшларнинг ҳам бош қўшганликлари — ибодат чоғи катталар сафида турганликлари айёмга ўзгача кўрк бағишлади. Албатта, бу тадорик ва тадбирларнинг аввали ҳайитни дам олиш куни деб эълон қилган фармон бўлди.

Намоз ниҳояланиб, одамлар тарқалишди. Биз ҳам муслимлар билан Чорсу бозорини кесиб ўтаётиб, бир тўп оломонга кўзимиз тушди. Уни оломон ҳам деб бўлмас, бирор тансиқ таом ёки маҳсулот, хусусан гўштми сотилаётган, шу боис одамлар тўпланишган, деган хаёлга бориб, тўдага яқинлашдик.

Астағфируллоҳ!

Не кўз билан кўрайликки, 20—25 ёшлар чамасидаги бир мусулмон фарзанди — ўзбек йигити шишадаги винони стаканларга тақсимлаб, одамларга узатарди, аниқроғи—пуллаpди. Тавба дейиш лозимки, атрофдагиларининг ҳам аксарияти ўзбек йигитлари эдилар. Тўда ададан кўпайиб борарди. Қўлтиғида жойнамоз, бошларида дўппи билан намоздан қайтаётган ҳаммиллатларимиз (мусулмон дейишга тилим бормайди) ўз «улуш»ларини сипқориб, даврани тарк этишарди.

Шунда муслимлардан бири — дўппилик, бир қўлида жойнамоз, бир қўлида стакан тутиб турган кишига:

— Улуғ айёмда ичишдан уялмайсизми? — дея танбеҳ берди.

— Ба нияти шифо деб олавeрамиз-да, ока, — деди ҳалиги йигит кўзини лўқ қилиб. — Нафс ҳайитни биладими, қолаверса, биз учун ҳамма байрам баб-баравар.

Бир милиция ходими келмаганида муслимлар билан майхўрлар ўртасида жанжал чиқиши тайин эди. Милиция ҳам иймонли кишилар сирасидан экан: сотувчини анча койиб берди, вино сотишни манъ қилди.

Аммо милиция кетгач, сотувчининг иши яна қизиб кетди. Ён-атрофдан ўтаётган муслим ва муслималар эса уларга қарата ҳамон ва ҳамон қарғиш изҳор этардилар.

Қудратулла Меҳмонқул
ҒУЛОМЖОН ўғли.

Лавозим юқорилашган сари одамлардан йироқлашилар экан-да

Ислом КАРИМОВ: «ТЎЛА ИҚТИСОДИЙ ЭРКИНЛИК ШАРОИТИДА ҚАТЪИЙ ТАРТИБ»

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ БИРИНЧИ КОТИБИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИ И. КАРИМОВ БИЛАН «АИФ» МУХБИРИ Д. МАКАРОВ СУҲБАТЛАШДИЛАР

— Сизнинг назарингизда, бир партияли система муқаррар равишда порахўрликка ва бошқа салбий ҳолатларга олиб бормайдими, чунки бу системани халқ томонидан таъсирли назорат қилиб бўлмайди-ку?

— Партияни қандай қилиб чинакам халқчил партияга айлантириш ва айни вақтда бутун ҳокимият тузилмасини халқчил қилиш усулларини изламоқ керак. Гап шундаки, советлар ҳокимияти сўнгги вақтгача қоғозларда ва маърузаларда қолиб келди, Ҳақиқий ҳокимият эса партия кабинетларида бўлди. Ҳокимият қоғозда эмас, балки амалда бўлиши учун аввало барча оқил кишиларни жумҳуриятдаги ҳокимиятни халқ ҳокимиятига айлантириш учун жалб қилишга интилиш ва барча бойликларни, ҳамма мавжуд имкониятларни жумҳуриятда яшовчи кишилар бахт-саодатига хизмат қилдириш лозим.

Ҳар қандай даражадаги сиёсатчи қарор қабул этишда эркин бўлиши керак, шундагина унинг сиёсати халққа манзур бўлади. Ҳа, дарвоқе, халқ доимо сиёсат ортида турган кишиларни аниқ кўради. Президент солиғи, Павловнинг пул ислоҳоти, Шаталин-Явлинский дастури дейишлари бежиз эмас.

— Ҳар қандай бўлганда ҳам бизнинг Иттифоқимиз сақланиб қолар экан ва Президент Горбачев унга бошчилик қилар экан, асосий сиёсат Горбачевнинг сиёсати бўлади. Сиз бунга қандай қарайсиз?

— Менинг СССР Президентига муносабатим ҳозир турмушимизда рўй бераётган воқеалар билан белгиланади. Горбачев қайта қуришни бошлар экан, ўз олдига айни вақтда жамиятимизни ҳам қайта тузиш ва партияни халқчил партияга айлантириш мақсадини қўйганига ишончим комил. Бу ишни у имкони борича тезроқ қилишга интилди. Аммо қайта қуришнинг аниқ концепциясига эга бўлмай туриб, пировард мақсадни аниқламай, жараённи қандайдир босқичларга бўлмай туриб, бундай бепоён мамлакатни бир лаҳзада ўзгартириб бўлмас эди.

— Бироқ, башарти Горбачев 3—4 йил муқаддам жумҳуриятларнинг мустақиллигини, хусусий мулкни тиклашни, ошкораликни ривожлантириш ва шу кабиларни ўз ичига оладиган режаларини бироз бўлса-да ошкор этганида, ўз лавозимида қола олармиди?

— Эҳтимол, қололмасди. У ишни афкор оммани тайёрлашдан бошлади. Дарҳақиқат, ўша шароитда ниятни охиригача ошкор этмасдангина шундай қилиш мумкин эди. Қисқа муддат ичида у одамларнинг фикрини бутунлай ўзгартириб юборишга муваффақ бўлди. Ҳар ҳолда унинг стратегик ҳаракат режаси бўлиши керак эди. Менинг назаримда, Горбачев жуда халқчил инсон, у ҳатто жуда зарур бўлганида ҳам қандайдир шафқатсиз қарорлар қабул қилишга мойил эмас. Оқибат натижада ақл-идрок тантана қилишига унинг ишончи комил.

Ўз тажрибамдан биламан, бундай лавозимда қанчалик кўп ўтирсанг, одамлардан шу қадар йироқлашиб қолар экансан. Гўё лавозим нақадар юқори бўлса, одамлар сендан шу қадар йироқ бўлади, деган қонун бордек. Ўз мисолимда буни жуда яхши сезиб турибман. Модомики сезиб турган эканман, демак, буни бартараф қилишга интиламан.

— Наврўз байрами вақтида сиз бунга қандай интилаётганингизни кўрдим. Сиз узундан-узоқ нутқлар сўзламасдан, Тошкент бўйлаб юрдингиз, одамлар билан учрашдингиз: гурунглашдингиз, тингладингиз, рақсга тушдингиз, янги ресторанни очдингиз ва кўчат ўтқаздингиз. Меҳмон бўлганим учун

Сизнинг иш кунларингиз ҳақида бир фикр айтишим қийин.

— Байрамда халқ билан бирга бўлиш қийин эмас. Қашшоқликка ва адолатсизликка дучор бўлган, шунинг оқибатида ҳокимият намояндаларига тош отаётган кишилар билан учрашиш қийинроқ.

Очиғини айтганда, конструктив оппозиция бизга ҳеч етишмаяпти. «Қарама-қаршиликларнинг кураши» бўлмаса, жамият ривожлана олмайди. Аммо бу кураш конституция доирасида бўлиши лозим.

— Хўш, Ўзбекистондаги оппозиция, аниқроқ қилиб айтганда, кимлардан иборат?

1989 йил июнидаги Фарғона воқеаларигача бизда ошкора оппозиция йўқ эди. Халқнинг дилида шундай оппозиция зоҳир эди ва ҳар бир камбағал киши режимга нисбатан пинҳона оппозицияда эди. Бироқ 1989 йилнинг июнида Ўзбекистонда яшовчи халқлар бошига тушган фожиа ҳаммани ларзага келтирди. Мен ўзбеклар ва турклар ҳақидагина эмас, руслар, тожиклар, татарлар ва бошқа халқлар ҳақида ҳам гапираяпман — ҳамма ўз келажаги учун даҳшатга тушди. Жумҳуриятнинг аввалги раҳбарияти ҳам чўчиб, аввалига рўй берган воқеа ҳақида индамасликка, кейин эса унинг сабабларини излашга уринди. Сиёсий бўшлиқ вужудга келди. Янги тузилган ҳаракатлар ва жамиятлар шу бўшлиқни тўлдирдилар.

— Хўш, ўзингиз бунга қай назар билан қарадингиз?

— Энг ўткир масалаларни тезроқ ҳал этиш мушкул аҳволдан қутилишнинг бирданбир иложи эди. Биз ҳам имкони бўлган ҳамма ишни қилдик. Пахтанинг нархини оширдик, кейинги икки йил ичида томорқа ерлари миқдори 2,5 баравар кўпайтирилди, кам даромадли оилаларга ёрдам берилди, ўқитувчиларнинг маоши оширилди, тарихимизга, динга муносабат қайта кўриб чиқилди, анъаналар (ўзбеклардан бошқа миллатларнинг ҳам анъаналари) қайта тикланмоқда, яна кўп ишлар қилинди. Ана шуларнинг натижасида, назаримда, миллатнинг аксарияти ҳукуматга оппозицияда турмайдиган бўлиб қолди.

— Бироқ Ўзбекистондаги демократлар Сизни митинглар ва намойишларни ўтказишни тақиқлаб қўйишда ва шу тариқа уларнинг фуқаролик ҳуқуқларини бузишда айбламоқдалар.

— Аввало мен: интизомсиз ва тартибсиз демократия — демократия бўлмайди, деб ҳисоблайман. Афсуски, Тошкентдаги ҳар бир митинг ёки намойиш охир оқибатда катта муштлашувларга, ўт қўйиш ва ур-йиқитларга айланиб кетар эди. Ростини айтсам, оппозициянинг намояндаларини демократлар деб, бизни эса консерваторлар деб атаётганликларига қўшилмайман. Агар инсон ўз атрофига халойиқни тўплаб, бошқа миллатларга нафратни тарғиб қилса, тарихни сохталаштирса, Буюк Туронни, яъни Темур замонларида барпо этилган давлатни тиклашга ёки барча мусулмонларни бирлашишга даъват этса, уни демократ деб атаб бўладими?

Тартиб ва интизом милициянинг ёрдами билан ўрнатилмасдан, балки одамлар онгига маҳкам сингиб кетган тақдирдагина демократия ҳақиқий демократия бўлади. Бундан ташқари демократия ривожланган иқтисодиётга таяниши керак. Биз навбатларда бир-биримиздан қандайдир бўлакларни юлиб олсак, дилимизда қандайдир ҳайвоний ҳис-туйғулар уйғонса-чи? Қисқаси, жумҳурият Олий Кенгаши Ўзбекистон пойтахтида митинг ва намойишлар ўтказишни онгли равишда, «Тошкент шаҳри аҳолиси кўпчилигининг манфаатларига зид» деб тақиқлаб қўйди. Митингларни фақат ёпиқ биноларда ўтказишга ижозат берилди.

— Билишимча, рус тилида сўзлашувчи аҳоли бу қарорни қўллаб-қувватлади, бироқ ҳар ҳолда бундай тақиқлардан тоталитаризмнинг ҳиди келиб турибди.

— Тоталитаризм ва унинг кетидан келадиган авторитаризм унчалик жўн нарсалар эмас. Осиё мамлакатлари, чунончи Япония, Жанубий Корея, Сингапур, Малайзия ва бошқа мамлакатлар шу босқичлардан ўтишган. Мен бу мамлакатларнинг тарихини синчиклаб ўргандим. Улар ўз қайта қуришини иқтисодиётни халқчил тус олдиришдан, хусусий ишбилармонликни ривожлантиришдан ва ажнабий капитални жалб қилишдан бошлаганлар ва шундан кейингина сиёсий соҳага халқчиллик руҳини сингдиришга ўтишган. Шу сабабли менинг эътиқодим қуйидагича: мутлақ иқтисодий эркинлик шароитида қатъий тартиб бўлсин. Биз ишбилармонликнинг ҳар қандай турини қўллаб-қувватлашга тайёрмиз, у фақат қонунийлик доирасида бўлсин ва жумҳуриятни ривожлантиришга кўмаклашсин.

— Шу билан бирга Ўзбекистон аҳолисининг 93 фоизи Иттифоқни ёқлаб, бинобарин, биргаликдаги ташқи иқтисодий фаолиятни ҳам ёқлаб овоз берди.

— Аҳоли янгиланган Иттифоқни ёқлаб овоз берди. Бундай Иттифоқда ҳозир мавжуд бўлган ташқи иқтисодий буйруқбозлик бўлмаслиги керак. Ўзингиз ўйлаб кўринг: яқинда Хитой билан бир миллиард швейцар франки миқдорида ўзаро мол етказиб бериш ҳақида шартнома туздик. Бироқ жумҳуриятларнинг раҳбарларидан бирон киши СССР ҳукуматига бундай ваколатни бермаган эди. Бу пулга нималар ва ким учун сотиб олинишини, жумҳуриятлар бунинг эвазига нима беришларини биз билмаймиз. Ҳар бир жумҳурият шундай кредитларни олиши кераки, бу қарзни ўзи уза оладиган ҳолатда бўлсин.

— Чамаси, суҳбатимиздан шундай хулоса чиқарса бўлади: жумҳурият даражасида Сиз ўзингизни давлат одами деб ҳис қиласиз, Иттифоқ даражасида эса бундай деб ҳис қилмайсиз. Шундайми?

— Мен буни ҳеч қачон ҳис қилган эмасман. Мени энди Иттифоқ учун жавоб берадиган одам қилиб кўрсатишга уринмоқдалар. Бироқ бу эски давлат тузилмаларига кўпроқ қонунийлик тусини бериш учун бир ниқобдан бошқа нарса эмас. Ҳозирча Федерация кенгаши виқор билан лунжини тўлдириб гапиришдан нари ўтмаяпти, чунки унинг на мақоми бор, на ҳуқуқи. Бизда аввалига доимо бирон-бир муассаса ёки идоранинг таркибини белгилаш, сўнгра эса унга ваколатлар бериш одат бўлиб қолган.

(«Аргументы и факты» рўзномасининг 1991 йил 15-сонидан).

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Президентининг

ФАРМОНИ

НАРХ-НАВОНИНГ ИСЛОҲ ҚИЛИНИШИ МУНОСАБАТИ БИЛАН УМУМТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИНИНГ ЎҚУВЧИЛАРИГА УМУМИЙ ОВҚАТЛАНИШ БЎЙИЧА ИМТИЁЗЛАР БЕРИЛИШИ ХУСУСИДА

Озиқ-овқат ва бошқа маҳсулотларнинг нархи ошиши муносабати билан умумтаълим мактабларининг ўқувчилари, ёш авлод учун зарур шарт-шароит яратиш ҳамда уларни ижтимоий муҳофаза қилиш мақсадида **фармон бераман:**

1. Мактаб ошхоналари ва буфетларида нонушта ҳамда тушлик учун бериладиган озиқ-овқатлар нархи шу йилнинг 2 апрелига қадар белгиланган нархда қолдирилсин.

2. Ўзбекистон ССР Қишлоқ хўжалиги вазирлиги, «Узплодоовощвинпром» концерни, ЎзССР Давлат сув хўжалиги қурилиш комитети, Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалик фанлари академияси Ўрта Осиё бўлими, Қорақалпоғистон Вазирлар кенгаши, вилоят ижроия комитетлари ва Тошкент шаҳар ижроия комитетига қишлоқ умумтаълим мактабларига колхоз ва совхозлар томонидан ажратиладиган қишлоқ хўжалик маҳсулотларини уларнинг тайёрлов режаларига киритиш юклатилсин.

Ўзбекистон ССР Иқтисод комитети ва ЎзССР Давлат ҳисоб комитетига бундай маҳсулотларни ҳисобга олиш тартибини аниқлаш топширилсин.

3. Ўзбекистон ССР Савдо вазирлиги, Ўзбекбирлашув, Қорақалпоғистон МССР Вазирлар кенгаши, вилоят ижроия комитетлари, Тошкент шаҳар ижроия комитетига ҳамда давлат ва кооператив муассасалари ва хўжаликларга мактабларнинг ошхоналари ва буфетларини зарур озиқ-овқат маҳсулотлари билан узлуксиз таъминлаш топширилсин.

4. Ўзбекистон ССР Халқ таълими вазирлиги, Қорақалпоғистон МССР Вазирлар кенгаши, вилоят ижроия комитетлари ҳамда Тошкент шаҳар ижроия комитетига ўқувчилар овқатланишининг ташкил этилишини назорат қилиш, мактаб ошхоналари ва буфетларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, улардаги ўринларни кўпайтириш топширилсин.

5. Ўзбекистон ССР Молия вазирлигига мактабларнинг ошхоналари ва буфетлари учун сарф этиладиган қўшимча харажатларни қоплаш имкониятини топиш ҳамда Ўзбекистон ССР Халқ таълими, Савдо вазирликлари, Ўзбекбирлашув билан биргаликда нархлар орасидаги фарқларни қоплаш тартибини ишлаб чиқиш вазифаси юклатилсин.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ.
1991 йил 16 апрель.
Тошкент шаҳри.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Президентининг

ФАРМОНИ

ЎРТОҚ Ш. И. КАРИМОВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқ Шавкат Иброҳимович Каримов Ўзбекистон ССР соғлиқни сақлаш вазири этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти И. КАРИМОВ.
Тошкент шаҳри, 1991 йил 16 апрель.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Президентининг

ФАРМОНИ

ЎРТОҚ С. М. БАҲРОМОВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРИ ВАЗИФАСИДАН ОЗОД ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқ Саиджалол Маҳмудович Баҳромов бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан Ўзбекистон ССР соғлиқни сақлаш вазири вазифасидан озод қилинсин.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти И. КАРИМОВ.
Тошкент шаҳри, 1991 йил 16 апрель.

АСОСИЙ ҚОМУС ҚАНДАЙ БЎЛАДИ?

ЎЗБЕКИСТОН ССР КОНСТИТУЦИЯ КОМИССИЯСИНИНГ МАЖЛИСИ

Хабар бериб ўтилганидек, 12 апрель куни Тошкентда Ўзбекистон ССР Конституция комиссиясининг мажлиси бўлди. Унда республика Олий Кенгаши комитетларининг раислари, Олий Кенгаш котибиятининг масъул ходимлари, вазирликлар ва идораларнинг, ҳуқуқ-тартибот органлари ва бир қатор ташкилотларнинг, ижодий уюшмалар ва билимгоҳларнинг раҳбарлари, ҳуқуқшунос олимлар ва мутахассислар қатнашдилар.

Мажлисни Ўзбекистон ССР Президенти, конституция комиссиясининг раиси И. А. Каримов олиб борди.

И. А. Каримов шуни таъкидладики, республика Олий Кенгашининг иккинчи сессиясида Ўзбекистон ССР янги Конституциясини ишлаб чиқиш билан шуғулланадиган комиссия тузилган эди. Конституциявий ислоҳот зарурлиги, ҳеч шубҳа йўқки, бугунги кунда энг муҳим ва долзарб масалалардан бири бўлиб қолмоқда. Бозор муносабатларига ўтиш, сиёсий ва ҳуқуқий ислоҳотлар конституциямизни янгилаш зарурлигини тақозо этаяпти.

Шуни ҳам айтиш керакки, ҳозир амалдаги конституциявий қонунлар турмуш талабларидан орқада қолмоқда. Ҳаёт эса шиддат билан илгарилаб бормоқда. Мулкчилик муносабатлари ўзгармоқда. Сиёсий ҳокимият таркиби қайта ташкил этилмоқда ва унинг фаолияти янги мазмун билан бойимоқда, ижтимоий-сиёсий турмушни демократиялаш жараёнлари фаол авж олдирилмоқда. Федерациянинг ўзи янгиланмоқда. республикалар ўртасидаги ўзаро муносабатлар ўзгараяпти. Буларнинг ҳаммаси ҳозир қилинаётган ишларни умумлаштириб, янги ҳуқуқий негизни, республикамиз хусусиятига тўғри келадиган янги Конституция лойиҳасини яратишни талаб қилмоқда.

Асосий қонунда миллий, маданий-тарихий хусусиятларни ва анъаналарни иложи борича тўлароқ акс эттириш лозим. Конституция комиссиясининг энг муҳим вазифаларидан бири — Ўзбекистонда давлатчиликни ривожлантиришнинг тарихий тажрибасини чуқур ва ҳар томонлама ўрганиш, миллий психология ва маданият илдизлари ҳамда анъаналарни таҳлил этишдан иборатдир.

Биз лойиҳасини ишлаб чиқишимиз зарур бўлган янги Конституция жумҳуриятимиз ташкил этилгандан буёнги тўртинчи конституция бўлади. Республикамиз ўз тараққиётининг тарихий жиҳатдан мураккаб босқичида турибди. Биз бугунги кунда Ўзбекистон ССРнинг янги Конституцияси лойиҳасини ишлаб чиқишга асосий ёндашувларни белгилар эканмиз, энг аввало мустақиллик тўғрисидаги декларацияда мустаҳкамлаб берилган қоидаларга тўла амал қилишимиз зарур.

Ўз-ўзидан равшанки, республика бўлажак конституциясининг концепцияси ҳуқуқий давлатнинг асосий қоидаларига таяниши лозим. Инсон, жамият ва давлат янги Конституциянинг диққат марказида бўлиши керак. Инсон сиёсий ва иқтисодий эркинликлар, осойишталик ва хавфсизлик, муносиб турмуш, жамият ва давлат ишларини ҳал этишда қатнашиш учун амалий имконият билан таъмин этилиши, миллий ва жаҳон маданияти бойликларидан баҳраманд бўлиши даркор.

Янги Конституцияда Ўзбекистон ССРнинг умумбашарий инсонпарвар қадриятларга, халқаро ҳуқуқнинг ҳамма эътироф этган қоидаларига содиқлиги мустаҳкамлаб берилиши зарур.

Конституциямиз асосланадиган энг муҳим принципларни қатъий белгилаб олишга асосий эътибор қаратилди. Ана шу принциплардан баъзилари аниқлаб олинди. Булар ҳар қандай давлатчиликнинг энг муҳим қоидаси бўлган суверенитет принципи, халқ ҳокимиятчилиги принципи, қонуннинг устунлиги принципи ҳамда ҳокимиятларнинг тақсимланиши принципидир.

Сайлов системасини янада демократиялаш масалалари хусусида жиддий ўйлаб кўриш лозимлиги ҳам айтиб ўтилди. Олий ва маҳаллий вакиллик идоралари сайловчиларнинг, республика бутун аҳолисининг асосий манфаатларини ифодалаши, уларга билимдон ва ташаббускор кишилар келишига кўмаклашиши зарур.

Конституция ҳокимиятнинг вакиллик идораларига демократик сайлов ўтказишнинг умумий қоидаларини белгилаб бериши даркор. Сайлов тўғридан-тўғри, тенг, умумий, яширин овоз бериш йўли билан ўтказилиши керак. Фуқароларнинг сайловда ихтиёрий иштирок этишлари ҳам конституциявий жиҳатдан кафолатланиши зарур.

Бўлажак Конституция таркибини белгилаш конституция комиссияси ишини ташкил этишда муҳим аҳамиятга эга.

Мажлисда Ўзбекистон ССР янги Конституцияси лойиҳасини тайёрловчи ишчи гуруҳлар ва ёрдамчи гуруҳларни тузиш тўғрисидаги масала муҳокама қилинди.

Унда бир неча бўлимдан иборат ягона ҳужжат сифатидаги Конституцияни ишлаб чиқиш зарурлиги таъкидланди.

Конституциянинг лойиҳалаштирилаётган бўлимларига мувофиқ бир нечта кичик комиссия ва ишчи гуруҳларини тузиш ҳамда Конституциянинг у ёки бу бўлимига кирадиган масалаларни ишлаб чиқишга киришиш даркорлиги айтилди.

Ишчи гуруҳининг раҳбарлигига республика Конституцион назорат комитетининг раиси, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги Ш. З. Ўразаев тавсия этилди.

Конституция комиссияси ишчи гуруҳининг таркиби тасдиқланди.

Кичик ёрдамчи гуруҳлар таркиби ва раҳбарлари ҳам тавсия этилди (Э. Юсупов, Э. Халилов, Б. Пинхасов, Х. Раҳмонқулов, А. Саидов, М. Маликов ва Г. Тансиқбоева).

Мажлисда Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг «Ўзбекистон ССРнинг давлат мадҳияси ҳақида»ги ва «Ўзбекистон ССРнинг давлат рамзлари тўғрисида»ги қарорларини бажариш юзасидан тадбирлари ҳам муҳокама қилинди.

Ўзбекистон ССР давлат мадҳиясининг янги матнини тайёрлаш бўйича республика Олий Кенгаши миллатлараро муносабатлар, тил ва маданият ҳамда фан, халқ таълими ва маданий меросни асраш комитетлари иш олиб бордилар. Бу ҳақда миллатлараро муносабатлар, тил ва маданият масалалари комитетининг раиси, Ўзбекистон халқ ёзувчиси П. Қодиров ахборот берди.

Мадҳиянинг янги матни Олий Кенгаш комитетларининг қўшма мажлисларида бир неча бор муҳокама қилинганлиги айтиб ўтилди. Комитетлар мадҳиянинг шеърий матнини тайёрлаш ва танлаб олиш бўйича конкурс ўтказдилар.

Комитетларнинг бўлиб ўтган охирги қўшма мажлисида танлов ғолиблари — янги матнлар муҳокама қилинди ва кўпчилик овозига эга бўлган «Қўнғиртовлиқ» матни танлаб олинди.

Мазкур комитетларнинг «Қўнғиртовлиқ» имзоси остида тақдим қилинган шеърни Ўзбекистон ССР давлат мадҳиясининг янги матни сифатида қабул қилиш хусусидаги таклифи комиссия мажлисида маъқулланди.

И. А. Каримов янги мадҳия миллий ғурурни, халқимиз манфаатларини ва республика суверенитети ғояларини ҳаққоний ифодалаши лозимлигини, у озодлик қўшиғи, эрк қўшиғи бўлиши кераклигини таъкидлаб ўтди.

Янги мадҳияни яратишда муаллифлар мусиқачилар билан бирга самарали ижод қилишлари лозим.

Ўзбекистон ССР давлат мадҳиясининг энг яхши мусиқаси учун республика Олий Кенгаши номидан 1 сентябргача конкурс эълон қилиш, уни ўтказиш шартларини белгилаш лозимлиги айтилди.

Ўзбекистон ССРнинг янги мадҳиясини яратувчи экспертлар гуруҳининг таркиби тасдиқланди. Экспертлар гуруҳи 1991 йилнинг 1 сентябригача кўриб чиқиш учун конституция комиссиясига таклифларни тақдим этиши керак. Мадҳия матни ва мусиқасини республика аҳолиси ўртасида кенг муҳокама қилиш ва сўнгра Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши сессияси муҳокамасига киритиш зарур деб топилди.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг «Ўзбекистон ССРнинг давлат рамзлари тўғрисида»ги қарорини бажариш учун республика герби ва байроғининг эскиз шаклидаги нусхалари бўйича таклифлар тайёрлаш ижодий гуруҳи тасдиқланди.

Ижодий гуруҳга мутахассисларни жалб этган ҳолда Ўзбекистон ССРнинг давлат герби ва байроғи ҳақида таклифлар тайёрлаш ҳамда уларни эксперт гуруҳи муҳокамасига тақдим этиш топширилди.

Герб ва байроқнинг график тасвирида республиканинг мустақиллиги, иқтисодиётининг ривожланиши ҳамда халқлар дўстлигини акс эттирувчи белгилар, Ўзбекистон ССР мустақиллиги тўғрисидаги декларацияда эълон қилинган бошқа қоидалар ўзининг яққол ифодасини топиши лозим.

Конституция комиссиясининг ишчи гуруҳи, конституция комиссияси аъзолари, таниқли маданият ва санъат арбоблари, сиёсатшунослар, ҳуқуқшунослардан иборат Ўзбекистон ССРнинг давлат рамзлари бўйича эксперт гуруҳини тузиш зарурлиги таъкидланди. Бу эксперт гуруҳи шу йилнинг 15 июлидан кечиктирмай конституция комиссиясига Ўзбекистон ССРнинг давлат герби ва байроғи тўғрисида таклиф киритиши зарурлиги айтилди.

Мажлисда конституция комиссиясининг 1991 йилги иш режаси тасдиқланди.

Конституция комиссиясининг мажлисида Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи котиби А. С. Ефимов, республика Олий Кенгаши Раисининг ўринбосари Б. И. Вугров, Ўзбекистон ССР Президенти Кенгашининг аъзолари иштирок этдилар.

Т. БОТИРБЕКОВ,
ЎзТАГ мухбири.

РЕСПУБЛИКАНИНГ БОШ КЎРГАЗМАХОНАСИДА

БУ АСБОБЛАР БИЗДА ҲАМ БЎЛСАЙДИ

ЎЗБЕКИСТОН ССР Соғлиқни сақлаш вазирлиги, жумҳурият савдо-саноат палатаси ва СССР савдо-саноат палатасининг Бутуниттифоқ «Экспоцентр» бирлашмаси Тошкентдаги Халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасида «Тиббиётда илмий-тадқиқот ускуналари» мавзуига бағишлаб ҳамкорликда уюштирган халқаро кўргазма шу ҳафтанинг муҳим воқеаси бўлди. Ихтисослаштирилган бу кўргазмада хорижий мамлакатларнинг 33 таниқли фирмаси ўзлари яратган замонавий тиббиёт анжомлари билан қатнашмоқда. Олмониянинг «Сименц», «Оптон», «Интермет», Голландиянинг «Филипс», Япониянинг «Марубени», «Искра», Венгриянинг «Электролида», «Микромет», Австриянинг «Берингер Мангейм» фирмалари намойиш этаётган янги аппаратлар бу ерга ташриф буюраётганларни ҳайратга солаётир.

Асосан касалликни аниқлашга хизмат қиладиган бу асбоблар шу даражада мукаммал ва ишлатилиши жўнки, қизиқувчилар шу ернинг ўзида уларни синаб кўриб ишонч ҳосил қилмоқдалар. Масалан, «Берингер Мангейм» фирмасининг «Рефлолюкс» асбоби кишининг қанд касалига чалинганлиги ёки йўқлигини икки минутда аниқлаб беради. Бунинг учун бармоқ учидан олинган ярим томчи қон кифоя.

Ҳозир қанд касалига чалинганлар Тошкент шаҳрининг ўзида 60 мингдан ошибди. Жумҳуриятда эса бундан бир неча баравар кўплиги ҳисобга олинадиган бўлса, бу асбоб биз учун ниҳоятда зарурдир.

«Рефлотрон» асбоби эса қон таркибини бир зумда аниқлаб беради. Бу асбоб жаҳонда биринчи марта фазогирларни самонинг ўзида биокимёвий текширувдан ўтказиш имконини берди. У шу қадар содда, аммо мукаммал яратилганки, фазогирлар тиббиёт ходимларининг кўмагисиз ўзлари бемалол фойдаланмоқдалар.

Жумҳуриятимиз қишлоқ хўжалигида узоқ йиллар давомида кимёвий ўғитлардан қонунга хилоф тарзда фойдаланиб келингани оқибатида жигар хасталиги бошқа музофотларга нисбатан анча кенг тарқалган. Шу касалга чалинганларни тезроқ аниқлаб, уларга тиббий ёрдамни кучайтиришда юқорида таърифланган асбоблар жуда қўл келади. Чунки бизда бир кишидан қон олиб, таркиби текширилиб, касаллик аниқлангунча ҳафталаб вақт ўтади. Кўргазмада намойиш этилаётган асбоблар эса бу жараённи 2—3 дақиқадан оширмайди.

.Тўғри, хорижий фирмалар совет сўмининг бугунги қимматини яхши биладилар, шу боис улар ўз маҳсулотларини валютага сотадилар. Аммо, на чора, шундай «ақлли» асбобларни яратиш ўзимизнинг қўлимиздан келмагач, қандай бўлмасин маблағ топиб уни харид қилишдан орланмаслигимиз керак-да! Зотан, бундай имконият йўқ эмас. Жумҳуриятда шундай корхона ва хўжаликлар борки, уларда маблағ етарли. Бундай миллионер меҳнат жамоалари учун бор-йўғи 7 минг доллар турадиган қон таркибини текширувчи асбобларни сотиб олиш нима деган гап!

Шундай «пулдор» корхона ва хўжаликларнинг раҳбарлари кўргазмага ташриф буюриб, бу ердаги янги, қулай, ниҳоятда зарур тиббиёт асбобларини ўз кўзлари билан кўрсалар, уларни намойиш этаётганлар билан мулоқот қилиб шартномалар тузсалар, айни муддао бўлур эди. Зотан, кўргазмани ташкил этишдан мақсад ҳам шу. Токи соҳага алоқадор ташкилотларнинг вакиллари жаҳон тиббиётида кун сайин юзага келаётган янгиликлардан хабардор бўлиб турсинлар ва изланиш, яратиш борасида уларга интилсинлар.

А. ЙЎЛДОШЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

СУРАТЛАРДА: кўргазма павильонларида.
А. ЗУФАРОВ олган сурат.

СССР Олий Кенгашининг қарори

БЕҲАЁ АСАРЛАРНИ, ЗЎРАВОНЛИК ВА ШАФҚАТСИЗЛИКНИ ТАРҒИБ ҚИЛИШНИНГ ПАЙИНИ ҚИРҚИШГА ДОИР КЕЧИКТИРИБ БЎЛМАЙДИГАН ЧОРА-ТАДБИРЛАР ТЎҒРИСИДА

СССР Олий Кенгаши ҳар бир инсоннинг ижод эркинлиги, маданий ва маънавий эҳтиёжларини қондириш ажралмас ҳуқуқини тан олиб, беҳаёликни, зўравонлик ва шафқатсизликни тарғиб қилувчи кино, видео, матбаа нашрлари ва бошқа маҳсулотлар тарқалганлиги, бир қанча телевизион кўрсатувлар, спектакллар, бўш вақтни ўтказиш марказлари программаларида одамларнинг қадр-қимматини, халқларнинг миллий ва диний туйғуларини таҳқирловчи, болалар ва ёшлар орасида ҳуқуқбузарликни содир этишга, руҳий хасталикка кўмаклашувчи саҳналарнинг кўрсатилиши муносабати билан ташвиш изҳор қилади ва **қарор қилади:**

1. СССР Вазирлар маҳкамасига қуйидагилар топширилсин:

Бир ой муддат ичида спектаклларга, концерт-томоша программаларига, телевизион кўрсатувларга, босма нашрларга, кино, аудиовизуал ва бошқа маҳсулотларга баҳо бериш ва уларда беҳаёлик, зўравонлик ва шафқатсизлик белгилари бор ёки йўқлигини аниқлаш учун давлат эксперт комиссиясини тузиш ва унинг таркибига юқори малакали мутахассисларни киритиш;

Кино, видеофильмлар ва видеопрограммалар регистрини ташкил этиш, унинг зиммасига асарларга баҳо бериш ва рухсат этувчи гувоҳнома (сертификат) топшириш вазифасини юклаш;

Икки ой муддат ичида кино, аудиовизуал асарларни очиқ намойиш этиш тўғрисидаги низомни ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш, бунда бундай асарларни кўрсатиш ва прокатга бериш, чет эллардан сотиб олиш ва чет элга сотиш шартлари, видеотомоша корхоналари очиш ва уларни рўйхатга олиш, мазкур маҳсулотларни прокатга чиқариш учун рухсатнома (сертификат) олиш, видеотомоша корхоналарига (ташкилотларига) кириш учун ёшни чеклаб қўйиш тартиби ва бошқа масалалар кўзда тутилиши керак;

Ички ишлар идораларида ижтимоий ахлоқ соҳасида ҳуқуқбузарликнинг олдини олиш ва чек қўйиш махсус хизматини ташкил этиш; беҳаё мазмундаги маҳсулотлар, зўравонлик ва шафқатсизликни тарғиб қилувчи асарлар давлат чегараси орқали ўтишининг олдини олиш юзасидан қўшимча чоралар кўриш.

2. Белгилаб қўйилсинки, корхоналар, ташкилотлар ва фуқаролар эротика мазмунидаги маҳсулотларни халқ депутатлари маҳаллий советларининг ижро этувчи идоралари томонидан махсус ажратилган жойлардагина сотишлари, тарқатишлари ёки реклама қилишлари мумкин.

3. Республикаларнинг Олий Кенгашларига:

Кино, видеофильмлар ва видеопрограммалар республика эксперт комиссиялари ва регистрларини таъсис этиш;

эротик мазмундаги асарларни тайёрлаш, кўпайтириш, реклама қилиш ва сотишга, балоғатга етмаганларни жалб қилиш имкониятини истисно қиладиган, ёшни чеклашни белгилаш;

эротик мазмундаги материалларни сотиш, тарқатиш ва реклама қилиш қоидаларини белгилаш;

кино, аудиовизуал асарларни очиқ намойиш қилиш тўғрисидаги қоидаларни бузганлик учун маъмурий жавобгарликни белгилаш тавсия қилинсин.

4. СССР Олий судига беҳаёликни тарғиб қилувчи буюмларни, шунингдек зўравонлик ва шафқатсизликни тарғиб қилувчи асарларни тайёрлаш, тарқатиш ва реклама қилиш ҳамда сотиш учун жавобгарликни кўзда тутувчи қонунларни қўллаш тажрибасини ўрганиб судларга тегишли изоҳномалар бериш таклиф қилинсин.

5. СССР Вазирлар маҳкамасига ушбу қарорнинг биринчи банди қандай бажарилаётганлиги ҳақида 1991 йил 1 ноябргача СССР Олий Кенгашига ахборот бериш топширилсин.

6. СССР Олий Кенгашининг Маданият комитети ва СССР Олий Кенгашининг Қонунчилик ва ҳуқуқ-тартибот комитети ушбу қарорнинг бажарилишини назорат этишни таъминласин ҳамда у қандай бажарилаётганлиги ҳақида 1991 йилнинг охирида СССР Олий Кенгашига ахборот берсин.

СССР Олий Кенгашининг раиси
А. ЛУКЬЯНОВ.
Москва, Кремль.
1991 йил 12 апрель.

ДАРД КЎП, ДОРИ-ДАРМОН ОЗ

САМАРҚАНДДАГИ «ФАРМАЦИЯ» ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БИРЛАШМАСИ БОШ ДИРЕКТОРИ М. ШОДМОНОВНИНГ ТАШВИШЛИ ҲИКОЯСИ

Бугунги кунда мамлакатимиз миқёсида вужудга келган ялпи танқислик вазияти дори-дармон ишлаб чиқариш, шифохоналарни, аҳолини малҳамлар, тиббий ашёлар билан таъминлашга ҳам ўзининг салбий таъсирини кўрсатиб турибди. Дорихоналарда оддий ҳапдорилар: цитрамон, валидол, аналгиндан тортиб, қонга қуйиладиган тозаловчи моддаларгача тақчил бўлиб қолди. Беморни эса қуруқ ваъда билан дарддан фориғ этиш қийин. Инсон соғлиги жамиятнинг энг бирламчи, энг бебаҳо бойлиги экан, дори-дармон таъминоти ҳам бугунги куннинг бирламчи вазифаларидан қилиб қўйилиши зарур. Акс ҳолда, тамаки, совун камёблашиб кетгани сингари дори-дармонлар ҳам анқонинг уруғига айланса, унинг оқибати, худо кўрсатмасин, даҳшатли бўлиши мумкин.

Демак, дори-дармон таъминоти билан шуғулланувчилар зиммасидаги масъулият икки-уч, ҳатто ўн ҳисса ортди. Республикалар ўртасидаги иқтисодий муносабат ришталари чувалиб, кўп жойларда узилиб қолганини ҳисобга олиб, доripазлик корхоналари билан бевосита алоқа боғлаш, туну кун елиб-югуриш зарурати юзага келди. Ахир ўзингиз тасаввур қилиб кўринг: Иттифоқдаги 80 та дорипазлик корхонасидан 43 таси Россия Федерациясида, 17 таси Украина, 13 таси Белоруссияда жойлашган. Бизде ана шунақа завод атиги битта бўлиб, у ҳам камқувват.

Армону афсус билан таъкидлаш лозимки, табиати, иқлим шароити жиҳатидан қулай, минг бир хил шифобахш гиёҳлару доривор неъматларга кон бўлган жумҳуриятимизда дори-дармон тайёрлаш корхоналари барпо этишга нисбатан шу қадар эътиборсизлик, шунчалар лоқайдлик ҳукм суриб келмоқда.

Касалланиш, айниқса, болалар хасталиклари жиҳатидан эса Ўзбекистондаги аҳвол қанчалар мураккаб эканлигини гапириб ўтирмасак ҳам бўлади.

Бу— масаланинг бир томони. Иккинчидан, чет элларда дори-дармон нархи осмонда эканлигини, хориждан келган меҳмонлар биздаги энг оддий ҳапдориларни халталаб орқалаб кетишаётганини кўриб, яхши замонавий малҳамлар тайёрловчи корхоналаримиз бўлганида шу ҳисобдан қанча-қанча наф кўришимиз мумкин эди, деб ўйлайди киши.

Ўтгани ўтди. Энди бугуну эртанинг ташвишини чекмоқ керак. Шу нуқтаи назардан гарчанд бирлашмамиз кейинги уч-тўрт йил мобайнида республика миқёсида юксак натижаларга эришиб, мусобақаларда ғолиб чиқиб келаётган бўлса ҳам, ишимиздан асло қониқаётганимиз йўқ. Ҳозирги пайтда мамлакатда қон ўрнини босувчи шифобахш моддалар ишлаб чиқариш 5 марта, юрак-қон томир хасталиклари малҳамлари 4 марта, хавфли ўсимталар дорилари 10 марта камайди. Касалликлар тури, беморлар сони эса йил сайин кўпайиб бормоқда. Энг зарур дориларга берган талабномаларимиз 60 фоиз, айримлари бўйича эса ҳатто 10—15 фоиз қондирилаяпти. Фақат жорий йилнинг ўзида вилоятимиз дорихонлари учун ажратилган зарур дорилар, витаминлар миқдори режадагидан 400 минг сўмлик кам бўлди.

Айни пайтда республика «Фармация» бирлашмаси ўтган йили вилоятга 5 миллион сўмлик ниҳоятда қиммат, аммо ўтмайдиган чет эл дорилари ажратдики, уни сотиб олишга ҳар кимнинг ҳам, айниқса оддий меҳнаткашнинг чўнтаги дош беравермайди. Агар дорилар биздаги эҳтиёжлар, танқисликлар назарда тутилган ҳолда сотиб олинганда, кўплаб беморларнинг мушкули осонлашган, давлатнинг анча-мунча валютаси тежалган бўлур эди.

Гап айланиб яна мустақилликка келиб тақалмоқда. Бинобарин, республикамизнинг сиёсий, иқтисодий мустақиллиги соҳамиз ходимлари учун, улар орқали дори-дармонга муҳтож бўлган минг-минг кишилар учун ҳам ғоят зарур. Биргина мисол келтирай: бизга дори етказиб берувчи корхоналар шу йил январидан нарх-навони анча оширишди. Эндиги қимматчиликдан сўнг нарх яна ошиши шубҳасиз. Биз доимий алоқа ўрнатган Белгород, Волгоград, Минск, Ленинград шаҳарлари кимё-фармацевтика корхоналаридаги аҳвол ҳам ғоят ташвишлидир. Бири қайта таъмирланмоқда, бири, айтайлик, мамлакатда горчичник чиқарадиган ягона Волгоград заводи созлаш учун тўхтатиб қўйилган.

Республика «Фармация» бирлашмаси юз минг сўмлаб пулни у қадар зарур бўлмаган (масалан, «Басма») моддалар, мушк-анбарларга сарфлаб юбораётганлигини ҳам эътироф этмай иложимиз йўқ. Ёки ўзимизда ҳар қадамда экиб етиштирилаётган айрим шифобахш ўсмликлар (масалан, пол-пол япроғи) ва гиёҳларни чет элдан катта пул эвазига сотиб олинаётганлигини ҳам маъқуллаб бўлмайди.

Яна бир масала: 1991 йил учун вилоятимизда дори-дармон таъминоти учун 30 миллон сўм дотация берилиши керак эди. Халқ депутатлари вилоят совети ижроия комитети молия бошқармаси бор-йўғи 2 миллион сўм ажратиб, «бори шу» деб ўтирибди. Оқибатда кўплаб камёб малҳамларни сотиб олишдан воз кечишга мажбур бўлаяпмиз.

Хуллас, ғоят мураккаб, қийин вазиятда ишлашга тўғри келаётир. Шубҳасиз, тушкунликка тушиб, қўл қовуштириб ўтирганимиз йўқ. Вилоятда 4 та ҳудудий «Фармация» корхонаси очдик. Шифобахш ичимликлар билан савдо қилувчи 4 та фитобар ишлаб турибди. Тўрт районда доривор экинлар ўстирилмоқда. Доривор ўсимликлар топшириш режаси ошириб уддаланди. Яна 500 гектар майдонга шифобахш гиёҳлар экишни мўлжалламоқдамиз. Қонга қуйиладиган дорилар тайёрлашга ихтисослашган фабрика қурилиши масаласи ҳал бўлаяпти. Ишқилиб кучимиз, имкониятимиз етган ҳамма ишни қилаяпмиз. Бироқ булар етарли эмас. Жумҳуриятимиздаги бошқа вилоятларда ҳам аҳвол шундай. Ана шуни ҳисобга олган ҳолда эндиликда республикамиз аҳолисини дори-дармонлар билан таъминлашда туб ўзгаришлар ясаш лозим, деб ўйлайман. Чунончи, аввало маҳаллий имкониятлардан самарали, оқилона фойдаланиш, шунингдек, чет мамлакатлар билан бевосита алоқа ўрнатиш чораларини кўриш керак. Бу ҳамкорлик фақат савдо-сотиқ эмас, қўшма корхоналар қуриш, замонавий технологияларни ўзлаштириш йўналишида олиб борилса, нур устига аъло нур бўлур эди. Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш вазирлиги бу масалалар билан астойдил шуғулланади, деган умиддамиз.

«Халқ сўзи» мухбири
Ҳабиб ТЕМИР ёзиб олди.

Муносабат

«МАШЪАЛ»НИНГ СЎНҒИН ШУЪЛАСИ

Шу йилги эшиттиришлардан бирида республика радиосининг «Машъал» таҳририяти атроф муҳитини муҳофаза қилиш тўғрисидаги суҳбатни халқимизга тақдим этди. Унда олға сурилган муаммонинг қанчалик аҳамиятли эканлиги она табиат шайдоси, шу табиатни ўрганишга, кузатишга умрнинг салмоқли қисмини сарфлаган камина учун ойдиндир. Бу ташаббус, она табиатимизни эъзозлаш, экологияни яхшилаш борасида сабоқ берувчи «Машъал»нинг матонатига беихтиёр таҳсинлар ўқийман.

Қарийб тўрт соат давом этган эшиттириш мобайнида тингловчиларга етказилган ахбороту маълумотлар, содир бўлаётган ғайриқонуний, ғайри табиий воқеаларга мутасадди шахсларнинг изоҳлари тўғрисида мулоҳазаларга чўмиб қолдим.

Эътироф этиш керак: эшиттиришдан кўзда тутилган мақсадга эришилмади. Оролни давлат бюджетидан ажратилган 3 миллион ва халқдан тўпланган 2 миллион сўм билан тўлғаздилар, холос. Инсонлар устига ёғилаётган заҳарли қора булутлар эса ёқимли куйлар билан тарқатилди. Чунки Орол ва экология тўғрисидаги дунёқараш билан асл моҳият ўртасида анча узилиш бор экан. Яъни экосистема Оролга тобе (бўйсунган) ҳолда, табиий тушунча орқада қолиб масалага социал тушунчалар устунлиги муносабатида ёндашилди. Суҳбат давомида халқимиз бошига тушаётган мусибат, табиатни, муҳитни пайхон қилиш, ёш болаларнинг, оналарнинг тортаётган азоблари тўғрисидаги машъум хабарлар дил яраси устига туз сепарди. Айрим раҳбарларнинг республика Президентининг аҳолини ичимли сув билан таъминлаш тўғрисидаги фармонини бажармаганлиги борасида «Машъал» таҳририятининг чорасиз йола қилиши инсоннинг кейинги пайтда радиация, радио тўлқинлари, электромагнит майдонлари, ультратовушлар, кимёвий моддалар таъсирида таранглашган асабини яна таранглаштирди. Наҳотки республика радиосининг таъсир кучи шунчалик йўққа чиқаётган бўлса?

Оролни сақлаш ва тиклаш республика комитетининг раиси Пирмат Шермуҳамедов — Орол муаммосини жаҳон миқёсигача олиб чиққан жонкуярлардан. Бироқ бу суҳбатда ўртоқ Шермуҳамедов Оролни тўлдиришга ҳажм ва салмоқ жиҳатдан ёндашдилар, холос. Оролга тушадиган сувнинг туз миқдори, заҳарли унсурлар билан тўйиниб, унинг фойдасидан зарари ошиши тўғрисида ҳеч нарса демадилар. Мутасадди ўртоқлар Оролни бўғаётган экологиянинг ижтимоий омилларини четлаб ўтдилар. Рус тили ва адабиёти педагогика институти талабасининг Сариосиё райони аҳолисига алюмин заводи таъсирининг илдизини очиб кўрсатувчи саволига умуман жавоб берилмади. Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институти профессори Аҳмадқул Эргашевнинг саволларига берилган жавоблар ҳам мутахассис айтадиган жавоблардан эмас. Ваҳоланки, булар негизида ижтимоий омилларнинг асл мазмуни ётар эди. Лекин мутасадди ўртоқлар «кучли дарахтнинг илдизига урилган болта қайтиб пешонага тегиши»ни билиб, уни жавобсиз қолдирдилар.

Яқинда АҚШ президенти жамоат уюшмаларининг талаби асосида ер ҳосилдорлигини (кимёдан воз кечиб) органик ўғитлар билан ошириш учун 1991 йил бюджетига 13 фоиз қўшимча маблағ ажратди. Бизнинг комитетимиз-чи? Ўзига берилган имкониятлардан тўлиқ фойдаланиш уёқда турсин, қонуннинг таъсирини йўқотмоқда.

Мазкур суҳбатдан шу нарса маълум бўлдики, олға қўйилган муаммоларни ҳал қилишда ёндашишига қараб мутасадди шахслар «Экология»нинг «Э» доирасидан нарига чиқишолмади. ҳали орқада турган ҳарфлар тизимидан иборат экологиянинг негизини ташкил қилувчи омиллар қонуниятлари турибди. Уларни қисқа вақт ичида ва тирноқдай мақолада ёритиш амри маҳол. «Экология»дан фан номзодлари ва докторлари жуда кўп. Умидимиз улуғдирким, келгуси суҳбатларда саволларни очиқ қолдирмайдиган мутахассисларнинг сабоқларидан баҳраманд бўлармиз.

Пўлат ХОЛҚУЗИЕВ,
Сирдарё давлат педагогика институти «Ботаника ва қишлоқ хўжалиги асослари» кафедраси мудири, доцент.

Халқ устаси Олимжон ота Ҳайитбоев 81 баҳорни қаршилади. Меҳнат фаолиятини Норин районидаги «Қизил болға» артелида бошлаган табаррук отахон умрининг 65 йилини севимли касби — темирчиликка бағишлади. Артелдан бир қанча йирик заводлар, фабрикалар ўсиб чиқди, ишлаб чиқариш автоматлашди, механизациялашди. Бироқ, кўҳна темирчи меҳнатига эҳтиёж камаймади. Олимжон ота босқон ёнидан кетмай кетмон, теша, болта, чопқи, пичоқ, ўроқ сингари рўзғорга зарур асбобларни ясаб, ҳамқишлоқлари мушкулини енгиллатиб келди. Отанинг фарзандлари ва 35 набираси ҳам темирчилик касбига ҳавас қўйишган. Ўғли Раҳимжон, набиралари Мухторжон ва Зафаржон сулоланинг давомчилари бўлиб қолишди. Оиланинг жажжи аъзолари эса боболари ёнидан жилишмайди.

СУРАТДА: Олимжон ота Ҳайитбоев.

Пўлатжон АКБАРОВ олган сурат.

Тижорат хақида ўйлар

Кўлга қалам олдим-у ўйланиб қолдим. Савдо хусусида ёзиш шартми? Бу мавзу жонга тегмадими? Ёзган билан, танқид қилиш билан ризқ-рўз ошадиган бўлса, дўконлар ҳамма нарсага аллақачон тўлиб кетарди. Аксинча, аҳвол кундан-кунга баттарлашаяпти, пештахталар эса бўм-бўш. Тақчилликнинг аламини кимдан олиш керак.

Тўғриси, ҳозирги етар-етмас замонда савдода ишлашни чидаганга чиқарган. Ўзини ўтга чоғлаган валломат битта раҳмат эшитса, юзта таънага нишон. Чунки ҳамманинг ҳаёти дўкон билан бозорга боғлиқ. Кундалик эҳтиёж моллари эса етишмайди. Навбат кутувчилар тирбанд, чаққон олади, бўшангнинг пешонаси тиришади. Ғала-ғовурдан боши айланган сотувчи бир танга илинжида қопқонга тушса, қутулиш йўлида минг танга сарфлайди. Шундай қилмаса, ҳолига вой!

Мен халқ депутатлари Хоразм вилоят советн ижроия комитети савдо бошқармасининг бошлиғи Рустам Каримқулиев ва матлубот жамиятлари уюшмаси бошқарувининг раиси Комил Эшжонов ҳузурларида бўлганимда улар худди қамалда қолгандай бесаранжом алфозда ўтиришганини кўрдим. Муболағасиз айтиш мумкинки, савдо тўрт тарафдан қуршов ичида қолганлиги ана шу ёшуллиларининг кайфиятларидан яққол сезиларди.

Қанақа қуршов? Гап шундаки, дўконлару омборлар, базалару расталар кетма-кет бўладиган текшир-текширлар гирдобида. Халқ депутатларию доимий комиссиялар дейсизми, касаба уюшмаларию ишчи назорати вакиллари, давлат инспекциясию халқ назорати комитетлари, оммавий ахборот воситаларининг штатли ва штатсиз мухбирларию турли тоифадаги суратчашларни сўрайсизми — бариси ҳозиру нозир. Бири кетса, иккинчиси келади. Бетафтиш ўтган куннинг ўзи йўқ. Сотувчининг бир кўзи тарозининг палласида бўлса, бошқаси папка кўтарган кишида: текширувчи эмасмикан?

— Нимасини айтасиз, авваллари БХССдагилар тез-тез келиб туришар, тишни тишга қўйиб чидардик. Энди КГБчилар тинчлик беришмаётир. Очдан ўладиган замон эмас. Бошқа ишга ўтиб кетаман! — деди суяги савдода қотган бир танишим зарда билан.

Эҳтимол, унинг куюнишида жон бордир. Лекин ўша сотувчи ҳалигача дўконни тарк этгани йўқ. Худди пештахтага михлангандек бурунги жойида ўтирибди. Насибасини шу ердан териш пешонасига битилган экан, қандини урсин!

Келинг, масалага холис ёндашайлик. Халққа хизмат қиладиган ҳаётий муҳим тармоқнинг иши назорат остига олинишига ҳеч ким қарши эмас. Ҳалол одам текширувлардан ҳайиқмайди. Эл бошига тушган қаҳатчилик туфайли кимлардир бойиётган, тақсимотдаги адолат дастуридан чекинишлар бўлаётган, фирибгарлар ёғлиқ жойларда ин қурган вазиятда тафтишу иқтисоб албатта керак. Гап унинг самарадорлигида.

Хўш, савдодаги муҳитни соғломлаштиришга кучайтирилган назоратнинг нафи тегаётирми? Хиёнатлар, жиноятлар камайдими? Дўконлар тўлиб-тошмаса-да, қозонда бори чўмичга чиқаяптими?

Бу саволларга ижобий жавоб олишга ҳали вақт эрта. Қинғир қўллар ҳамон ўз ишини қилаяпти. «Қамал» уларга халақит бермаётир. Суиистеъмоллар, камомадлар барҳам топмаган. Савдо қоидаларини бузувчиларининг танобини тортишга мавжуд қонунлар ожиз. Чунки бундай нусхаларнинг суянган тоғлару қалқонлари, яъни мансабдорлару манфаатдорлар, ҳомийлар боягидек яшамоқдалар.

Оқни қора деб бўлмайди. Савдо ходимлари орасида ҳалол, виждонан ишлаётган кишилар борки, улар халқимизнинг ҳурмат-эътиборини қозонишган. Ярамас шахсларининг кирдикорлари тижорат захматкашларининг обрўйига соя ташлай олмайди.

Вилоят савдо раҳбарлари меҳнаткашларнинг озиқ-овқат ва саноат молларига эҳтиёжини қондириш йўлида қатор тадбирлар амалга оширилаётганлигини таъкидлашди, салмоқли рақамларни тилга олишди.

Мана ўшалардан бир шингил: 1990 йилда аҳолига 737 миллион сўмлик ўрнига 757 миллион сўмлик истеъмол моллари сотилган. Жорий йилнинг дастлабки ойларидаги кўрсаткичлар ҳам юқори.

Ана шу далилларга ишониладиган бўлса, халқ гўё жамики зарур маҳсулотлар билан таъминлангандай. Аслида режаларнинг ошириб бажарилганлиги очилдастурхондан далолат бермайди. Агар савдо шохобчаларида 233 миллион сўмлик қолдиқ моллар бўлмаганда, нархлар оширилмаганда, муддаога эришиб бўлмасди. Ямоқ барибир ямоқ-да!

Бундан англашиладики, қоғоздаги кўрсаткичларга қараб ҳукм чиқарилса, ҳақиқатдан кўз юмган бўламиз. Озиқ-овқат дўконларига кирсангиз, ун, макарон, гуруч ва бошқа маҳсулотлар ҳадеганда топилмайди. Икки килограмм шакар харид қилиш учун соатлаб навбатда туришингиз керак. Оққанд, новвот, шоколад, конфет, печенье каби ширинликларнику болалар фақат тушларида кўришаяпти. Нега?

— Тағи мўл бўлмагач, биз нима қила олардик? — деди баққоллик моллари дўконининг мудири Яраш Абдуллаев. — Шартномалар кучга кириб, фондлар узлуксиз олиб турилса, ҳаммаси жой-жойига тушиб кетар.

Катталарку шира-шарбатга унчалик ўч эмас. Кичкинтойларга қийин. Уларни шартномаю ваъдалар қизиқтирмайди. «Алдагани бола яхши» деган мақолга яна қачонгача амал қиламиз?

Ҳолва деган билан оғиз чучимайди. Муаммолар ҳақида ҳадеб сўзлайверишдан жағимиз толмадими? Унинг ечими йўлидаги биргина қадам юзта вааж-баҳонадан афзал эмасми? Каминада баъзи амалий мулоҳазалар борки, кенгашли тўй тарқамас деганларидек, уларни эътиборингизга ҳавола этмоқчиман.

Аввало шоирлар «шакаристон» деб таасифлаган диёримизда шакар муаммосини ҳал этиш имконини излаб кўрайлик. Биласиз, ўзимизда минг-минг тонналаб қанд лавлаги етиштирилади. У қайта ишланса қандай бўларкин? Бу фикрни қўллаб-қувватловчилар Боғот районида топилди. Ленин номли жамоа хўжалигида ана шу хом ашёдан шакар тайёрлайдиган кичик корхона барпо этилмоқда. У ишга қанчалик жадал туширилса, танқисликдан шунчалик тез қутуламиз. Қандолатчиларимиз шакардан хилма-хил маҳсулотлар тайёрлашни азалдан яхши билишади. Уларнинг фикрича, қовун-тарвуз ва мевадан нафақат шарбат, балки шакар ҳам олиш мумкин. Қанчадан-қанча полиз маҳсулотлари ириб-чириб, молларга ем бўлганидан кўра ширинлик тайёрлангани маъқул эмасми? Маҳаллий саноат вазирлиги корхоналари, жумладан Урганч қандолат фабрикаси раҳбарлари бу таклифимизни тарози палласига қўйиб якдил фикрга келсалар, нур устига нур бўларди.

«Олма пиш, оғзимга туш» дея қўл қовуштириб ўтириш тижорат аҳлига ярашмайди. Савдо ходимлари маҳсулот етказиб берувчилар билан узилмас ришталарда боғлансалар, талайгина имкониятларнинг ишга солинишига, бир пайтлар кўмилган кўплаб булоқларнинг кўзи очилишига аминмиз. Таассуфки, ана шу эзгу ният дадил ва изчил саъй-ҳаракатни талаб этишини кўпчилик англаб етмаяпти. Бозорда гўштнинг нархи тобора кўтарилаётган, ёғ, сутришга салмоқли ҳисса қўшаётир. Мисол учун иккита цех фаолиятини олиб кўрайлик. Қишлоқ чиннисозлари аҳолини чойнак, пиёла, коса ва бошқа идишлар билан таъминлабгина қолмасдан, ортиқча маҳсулотларни бозорда сотишаяпти. Мўйначилар эса қуён терисидан бош кийими ва пўстин тайёрламаганларида, одамлар уларни излаб сарсон бўлишлари муқаррар эди. Энди айтинг-чи, бундай тажриба ҳар хўжаликда жорий этилса, халқ манфаатига мос бўлиб тушмайдими?

Ҳозир кўнгилдагидек либос топиш қийинлашганидек, оёқ кийимларининг нархлари қўл етмайдиган баландликка кўтарилди. Бир жуфт этик деб уч ойлик маошини сарфлаган киши рўзғорни қандай тебратади? Наҳотки мавжуд фабрикаларда, этикдўзлик устахоналарида сифатли ва арзон пойафзаллар тикиб бўлмаса? Бунинг учун кўнчилик касби қайта тикланиши, зеҳни ўткир усталарга шарт-шароит яратиб берилмоғи керак. Уруш йилларида кўнчилик сулоласининг сўнгги бўғинига мансуб ҳунармандлар мол терисини ошлаб, ундан чарм тайёрлаб, одамларни ялангоёқ қолишдан асраганликларига ўзим гувоҳман. Ўшанда гурланлик Қодирберган кўнчи ва Оллоёр уста элни маҳсулот билан таъминлаб туришарди. Бугун молларнинг териси тайёрлов идораларига арзимаган нархда топширилаяпти. Лоақал унинг бир қисми қайта ишланса, этикдўзлар хом ашёга муҳтожлик сезишмасди.

Савдо — бамисоли оқар дарё. Беҳисоб жилғалардан озиқлансагина у мавж уради. Биз шундай ирмоқлардан айримлари номини тилга олдик, холос. Ўзанидан айрилган дарё қурий бошлагани каби ўз манбаларидан узилган савдо омборлари ҳам бўшаб қолиши турган гап.

Фақат давлат корхоналари ҳисобига мўл-кўлчилик яратиш — хом хаёл. Кооперация, жамоа ва давлат хўжаликлари, ҳунармандчилик корхоналари, фермерлар, ижарачилар, ўз имкониятларини бирлаштирсалар, неъматлар тўкин-сочинлигига эришиш мумкин. Савдо «қамал» ҳолатида қолганлиги, яъни текшир-текширлар ўчоғига айланганлиги, ошириб ва яшириб сотиш каби қинғир ҳаракатлар авж олганлиги, чайқов бозори қизиб кетганлигининг асосий сабаби танқислик эмасми? Дўконда истеъмол моллари муҳайё бўлганда эди, олибсотар олдига ким борарди?

...Савдони бошқаришнинг залворли юки зиммасига тушган бир ходим ўзи ишлайдиган хонани ичидан маҳкам бекитиб олганди. Бунинг сабабини суриштирдим.

— Нима қилай, оғайни? Рангли телевизор сотиб бўлинса-да, машмашаси ҳамон давом этаяпти. Харидорларнинг бири қош бўлса, иккинчиси кўз, — дея нолиди у.

Бу ҳам тақчилликнинг оқибати. Аммо савдо ходими ўзини минг карра панага олиб яширингани билан таънаю эътирозлардан омон қолиши даргумон.

Бизда ҳали савдо соҳасида эскича йўл тутиш панд беришини, бозор иқтисодиёти турғунлик йиллари нохушликларини кўтара олмаслигини тушунмаётган раҳбарлар бор. Дўконлар, умумий овқатланиш тармоқларида ижарани қўлланишдаги пайсалчилик бунинг исботи.

— Агар Урганч бозорини ижарага беришса, қисқа муддат мобайнида ишбилармон шериклар ҳамкорлигида уни обод қилар, халққа қандай хизмат кўрсатиш кераклигини амалда исботлардим, — деди шу муассасанинг ходими Жуманиёз Матжонов.

Кўп йиллик фаолияти бозор билан чамбарчас боғлиқ бу тадбиркор одамнинг ўз ваъдаси устидан чиқишига иймоним комил. Талабгорлар ҳам кўп, улар савдо, умумий овқатланиш шохобчаларини жон деб ижарага оладилар. Бироқ, юқорида таъкидланганидек, эскича фикрлаш, нимадандир чўчиш янгиликка ғов бўлмоқда. Ахир ўз ўрнида мардлигу таваккалчилик ҳам керак-ку! Ишнинг кўзини биладиган, ҳалол одамларга ишонилса, ҳеч қачон ютқазилмайди. Зеро, ҳозир қуёнюраклар эмас, балки машаққатли йўлда карвонни тортадиган норлар керак!

Вилоят матлубот жамиятлари уюшмаси тижорат бўлимининг бошлиғи Эркин Матсафоевнинг айтишича, янгиликни жорий этиш борасида анча-мунча ишлар қилинмоқда. Хусусан ўн тўртта тижорат дўконида капиталистик мамлакатлардан олинган моллар сотилаяпти. Шу йилнинг январь ойида давлат нархидаги 1 миллион 100 минг сўмлик камёб моллар кооператив баҳосида 3 миллион 860 минг сўмга чақилди. Кооператив ва бюджетга тушаётган фойда салмоғини шунинг ўзиёқ кўрсатиб турибди. Лекин аҳолининг кенг қатлами ана шу дўконлар хизматидан баҳраманд бўлаётирми? Табиийки, беш юз сўмлик оёқ кийимини харид қилишга ишчининг қурби етмайди, деҳқоннинг аёли эса беш минг сўмга пальто олиб киёлмайди. Ҳозир кўпчилик уларни «бойваччалар дўкони» деб атамоқда. Бу ибора замирида аччиқ ҳақиқат мужассам. Нарху фойда эви билан бўлгани яхши!

Чамаси, нархни туширишнинг мақбул йўлларини ҳам излаш керак. Агар давлат савдо идоралари ва матлубот жамиятларига қарашли магазинлар қаторида улар билан рақобат қила оладиган хусусий дўконлар очилса, мақсадга мувофиқ бўларди. Тадбиркор тожирларга эрк берилса, пештахталарда хорижда ва қўшни жумҳуриятларда тайёрланган истеъмол моллари кўпайишига шубҳа йўқ.

Бозор иқтисоди ва тижорат истиқболи хусусида гап борар экан, ҳақли равишда савол туғилади: синфий кураш кескинлашган даврдаги хатони тузатиш, тижорат аҳлининг жамиятдаги мавқеини тиклашнинг вақти етмадимикин? «Савдогар» деган сўзни салбий маънода талқин этиш адолатдан эмас. Улар эл-юртларни бир-бирлари билан боғлаб, халқлар ўртасида иқтисодий, маданий алоқаларни ривожлантиришга, ҳамкорликни мустаҳкамлашга хизмат қилганликлари тарихдан маълум-ку! Каззоб чайқовчию ноинсоф олибсотар ва ҳалолу ҳожатбарор савдогар ўртасида осмон билан ерча фарқ бор.

Тижоратни ноўрин чеклашдан воз кечиш, уни сунъий қамалдан кенг майдонга — эркин жабҳаларга олиб чиқиш, тадбиркорлик ва уддабуронликни ҳар тарафлама рағбатлантириш — тақчилликдан қутулишнинг энг тўғри йўли шу. Бозор муносабатлари савдони янгича юритишни тақозо этмоқда. Бу иш қанчалик жадаллашса, мақсад ҳам шунчалик тез рўёбга чиқади.

Фозил ЗОҲИД.

ҚАМАЛ ЭМАС, МАЙДОН КЕРАК

«Ипак йўли»ни қўмсаб

БУЛОҚ БОШИДАГИ ТАШНАЛИК

Ҳозирги кунда бирор янги гап айтиб кишиларни ҳайрон қолдириш қийин. Бироқ ўтган йили республика Олий Кенгашининг сессиясида марҳум Шароф Рашидов ҳақида билдирилган фикр-мулоҳазалар ҳаммамизнинг кўзимизни мошдек очиб қўйган бўлса ажаб эмас. Бу бизни ғафлат уйқусидан уйғотиш, тарихимизга кўр-кўрона қора чаплаш, ота-боболаримизнинг руҳига тош отишдан ўзимизни тийишга чорловни чақириқдир. Доғистонлик машҳур шоир Расул Ҳамзатов айтганидек, «Халқ асл фарзандлари орқали дунёга танилади», Ўзбекистоннинг донгдор бўлишига Ш. Р. Рашидов қўшган ҳиссадан кўз юмиш нонкўрлик эмасми? Қайта қуришимиз демократия ва ошкоралик шабадаларини олиб келди. Баъзи жойларда у бўронга айланди, ўз йўлидаги яхшилигу ёмонликни, худбинлигу саховатни, сотқинлигу эзгуликни теппа-тенг супуриб кетмоқда. Ўзибўларчилик, бошбошдоқлик авжига чиқаяпти. Ақл-фаросатдан кўра қизиққонлик, кўр-кўрона тадбир кўриш устун келмоқда.

Бу гаплар билан биз Америка кашф этмоқчи эмасмиз. Аммо ҳар ким ўзини ўртаетган, оромини бузаётган фикрини баралла айтмаса ҳам тили, ҳам дили куяди. Охирги пайтларда жамиятимизга ваҳима касали вабодек чанг солмоқда. Оқибатда турли миш-мишлар, ҳадик, ишончсизлик, тушкунликлар кишилар онгига хуруж қилаяпти.

Шулар ҳақида фикр юритар эканмиз, хаёлимизни беихтиёр машҳур «Ипак йўли» ўғирлайди. Ҳар қандай қирғинбарот жанглар, тўқнашувлар даврида ҳам бу йўл ўлкамизнинг маърифати, маданиятига хизмат қилган, тижоратни гуллатиб яшнатган, тараққиётининг муҳим омилига айланган. Ҳозир ер куррасидаги ана шу энг муҳим алоқа артериясининг қирқиб қўйилиши туфайли ўз ёғимизга ўзимиз қоврилиб ётибмиз. Дунёнинг бошқа ерларида «Ипак йўли» ҳақида баралла гапирилмоқда. Ўрта Осиё жумҳуриятлари бўлса жим. Бу масалада одатдагидек жуда эҳтиёткорлик билан иш кўрилмоқда.

Қува районидаги қадимги тепаликдан Ўрта Осиёда ягона будда ҳайкалчаси ва ибодатхона қолдиқлари топилган. Демак, «Ипак йўли» ёқаларида карвонсаройлар билан бир қаторда, будда ибодатхоналари ҳам қурилган, меъморчилик санъати ривож топган. Маданият ва маърифат барқ уриб яшнаган. Бошқача айтганда, савдонинг умумтараққиёт йўлидаги хизматлари юксак қадрланган.

Бу йўл ёпилди. Оқибатда Ўрта Осиё «халта»га тушди. Ягона «Турксиб» қурилди-ю «халта»га ҳукмронлик ортди. Унинг боғичини, бўғзини кимлар тутмади, дейсиз! Марказдан туриб боғичнинг бир томони тортилса, иккинчи томони Владивостокдами, Берстдами, Қора денгиз соҳилидами жойлашган шаҳарлардаги божхоналар тўраваччаларининг қўлида бўлди. Тўртта жумҳуриятнинг халқи баланд қоя устидаги қуш инида ўтириб, кимдандир ризқ-рўзини кутаётган полапонларга ўхшаб қолди. Аслида у қоя устида эмас, аксинча, тепада фақат ягона туйнуги бор жаннатмакон ғор ичида туну кун тириклик ғамида меҳнат билан овора бўлди. Юқоридаги мартабали айрим кимсалар эса туйнук оғзини тобора торайтириш ҳақида ўйлашди. Ўша ғорнинг биқинидан дарча очиш режасини тузиш, «Ипак йўли»ни қайта тиклаш хусусида фикр юритганлар ёмонотлиққа, халқ душманига чиқарилди.

Мана энди тақдир тақозоси, замона зайли билан «Ипак йўли»ни қайта ёдга олаяпмиз. Уни очиш масаласини қўймоқдамиз. Чунки бусиз Ўрта Осиё иқтисодий танглики бартараф этиши ҳам, мустақил фаолият кўрсатишга эришиши ҳам қийин. Валюта муаммосиям мана шу масалага келиб тақалаётган бўлса ажаб эмас. Чунки пахта ёки бошқа маҳсулотларни қўшни Шарқ мамлакатларига сотиш учун Москвадан ташқари божхонадагиларнинг ҳам кўнглини овлаш керак. Ўшандагина маҳсулот Узоқ Шарқ ёки Болтиқбўйи сингари чегара минтақалари орқали юборилади. Келадиган моллар ҳам ўша йўлни босиб ўтади. Натижада ушовидан тушови қимматга тушиши турган гап. Биргина мисол. Ҳозир Ўзбекистон Покистоннинг «Меркурий» фирмаси билан савдо алоқаси ўрнатган. Тайёр маҳсулотни Карочи шаҳридан Термиз орқали оладиган бўлсак, минг километрлар атрофида йўл босиларкан. Ҳозир-чи? Юк дунёнинг ярмини «айланиб» Ҳинд океани, Қизил денгиз, Ўрта ер денгизи ва Қора денгиз орқали Одессага келаяпти. Бу ёғига темир йўл хизматидан фойдаланиляпти. Жами ўнг минглаб километр масофа учун транспорт харажатларига тушаяпмиз. Маҳсулот қиймати тенг баровар ортиб кетаяпти.

Афғонистонда бўлган ўн йиллик урушда минглаб қурбонлар бердик. Бу беҳуда жангда йилига мамлакатимиз 5 миллиард сўм атрофида маблағи кўкка совурилди. Шунинг ўрнига Термиздан Пешоваргача темир йўл қурилганда оналарнинг кўз ёши тўкилмаган, мамлакат эса иқтисодий инқироз ботқоғига кекирдагидан ботиб кетмаган бўларди. Замона зайли билан «Ипак йўли»га қайта ҳаёт бахш этишнинг ягона чораси —темир йўл қуриш орқали тарихий ҳаёт халқаси тикланса, қитъалараро савдо алоқалари азалий изга солинса ажаб эмас. Ана шунда Ғарб билан Шарқнинг, Шимол билан Жанубнинг дўстлик ришталари янада мустаҳкамланиб, ҳар қандай миллий низолар барҳам топарди. Бизнингча, ўз халқининг фаровонлигини ўйлаган фаҳм-фаросатли ҳар бир одам бу эзгу мақсад, орзу-умид йўлида астойдил курашади.

Республикамиз халқларининг бугунги аҳволи булоқ бошидаги ташналикни эслатади. Булоқдан сув олиб ичиш учун ҳам, «халта»дан чиқиш учун ҳам изчил ҳаракат қилиш талаб этилади. Ҳаракатда баракат, деб беҳуда айтилмаган, ахир!

Абдуназар ХУДОЙНАЗАРОВ,
Фарғона вилоят «Коммуна» рўзномасининг бўлим мудири.

Набижон СОБИР,
«Халқ сўзи» мухбири.

УЧ ОЙ ИЧИДА ДИПЛОМ ОЛИШДИ

Тошкент кичик саноат корхоналарининг ёш мутахассисларидан йигирма беш киши «Ишбилармонлар мактаби»ни битирганлик тўғрисидаги дипломларни олди. Ўзбекистон ССР «Билим» жамияти республика Давлат қурилиш комитети, малака ошириш илмгоҳи билан ҳамкорликда тайёрлаган дарслар атиги уч ойга мўлжалланган.

Мактабда иқтисодиёт ва маркетингни, хорижий тилларни ва менежментни ўрганадилар. Хорижий ишбилармонлар билан учрашувлар уюштирилди. Тадбиркорлар мактаби тингловчиларининг Италияда, АҚШда иш ўрганишлари тўғрисида шартнома бор, уларга халқаро сертификат берилади. Украина ССР «Билим» жамияти билан ҳамкорлик тўғрисида шартнома имзоланди. У ерда ҳам худди шундай мактаб очилган. «Ишбилармонлар мактаби» тингловчиларининг дастлабки гуруҳи Киевга бориб келди, улар қардош Украина пойтахтида тадбиркорлик масалаларига доир дарсларни тингладилар. Киевликлар ҳам, ўз навбатида, йилнинг иккинчи ярмида бу ерга келишади.

Инглиз тилида суқма варақ солинган «Ишбилармонлар мактаби»ни битирганлик тўғрисидаги диплом билан бирга, ҳар бир тингловчига кичик корхона, тижорат жамияти очиш учун техникавий-норматив ҳужжатлар мажмуи берилди.

Н. ПОЛЯНСКАЯ.

Янги анъаналар

ТУҒИЛГАН ЕРИМИЗДА ТУҒИМИЗ ТИК БЎЛСИН!

Сўнгги пайтларда қадриятларимизни, инсоний фазилатларимизни қайта тиклаш борасида кўпгина хайрли тадбирлар амалга оширилаяпти. Шу билан бир қаторда ҳаётга янги-янги анъаналар жорий қилинмоқда. Улардан кўзланган бош мақсад — ҳозирги таҳликали даврда халқимизнинг руҳини тетиклаштириш, одамларнинг маънавий камолотини янада юксак поғоналарга кўтариш. Ана шундай эзгу анъаналардан бири — пойтахтимиз олий ўқув юртларида таҳсил кўраётган студентлар билан республикамиз районлари раҳбарлари, кенг жамоатчилик вакиллари ҳамда ота-оналар ўртасида уюштирилаётган ўзига хос учрашувлардир.

Ўтган якшанба куни пойтахтнинг «Шодлик» ресторани беш юз нафардан зиёд меҳмон — Тошкент олий ўқув юртларида таълим олаётган булунғурлик йигит-қизлар, Булунғур райони раҳбарлари, жамоат ташкилотлари намояндалари, олимлар... билан тўлиб тошди.

— Туғилган еримизда туғимиз тиклигига яна бир карра ишонч ҳосил қилдик, — дейишди кўпчилик студентлар бир неча соат давом этган учрашув илиқ ва самимий кеча охирида.

Учрашувда халқ депутатлари Булунғур район советининг раиси, район партия комитетининг биринчи котиби Маматқул Усмонқулов, фахрийлар кенгаши раиси Қўнғирбой Ўролов, халқ таълими бўлими мудири Абдураҳмон Қодиров, «Красногвардейск» давлат хўжалиги директори Қўчқор Жуманиёзов, Тошкент тиббиёт институти ректори, профессор Турғунпўлат Даминов, ёзувчи Шукур Холмирзаев, драматург Шароф Бошбеков, иқтисод фанлари доктори Шерқул Шодмонов, физика-математика фанлари доктори Сафар Жуманов ва бошқалар сўзга чиқиб, студентларга самимий тилаклар билдиришди. Ота-оналар номидан «Соҳибкор» қишлоқ советининг раиси Мусаввара Исмоилова, талабалар номидан эса ТошДУ ҳуқуқшунослик факультетининг студенти Давроқ Аҳмедов кўрсатилган барча ғамхўрлик учун ташаккур изҳор этишди.

Учрашувни «Халқ сўзи» рўзномаси бош муҳаррирининг ўринбосари, СССР Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси Анвар Жўрабоев олиб борди. Меҳмонларни хушовоз хонанда Ҳожиакбар Ҳамидов, шунингдек, Булунғур район марказий маданият уйи қошидаги «Ёшлик» ашула ва рақс ансамбли халқ театри, «Ниҳол» вокал-чолғу ансамбли санъаткорлари дилрабо қўшиқлари, рақслари, интермедиялари билан хушнуд қилишди.

Район советининг раиси, район партия комитетининг биринчи котиби Маматқул Усмонқулов кеча сўнгида «Халқ сўзи» мухбирига қуйидагиларни ҳикоя қилиб берди:

— Бундай учрашувлар ҳам маънавий, ҳам амалий жиҳатдан фойдали деб ҳисоблайман. Масалан, биз ана шу тадбир арафасида қайси олий ўқув юртида қанча ҳамшаҳримиз ўқиётганини аниқлаб олдик. Бу эса ўқишини тугаллаб Булунғурга келадиган ёш мутахассисларни иш билан ўз вақтида таъминлаш, уларга олдинданоқ тегишли шарт-шароит яратиш имкониятини беради.

СУРАТЛАРДА учрашув пайти акс эттирилган. Микрофон ёнида М. У. УСМОНҚУЛОВ.

Маъмур НАЗАР олган суратлар.

1991 Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

ЖОНБАХШ ЛАБИНГ ЧАШМАИИ ҲАЙВОНМУ ЭМАС?!
ҲАЖРИДИН АНИНГ ИЧИМ ТУЛА ҚОНМУ ЭМАС?!
ҲАР ҚАТРАИИ ҚОН ЛАЪЛИ БАДАХШОНМУ ЭМАС?!
ҲАР ПОРАИИ ЛАЪЛИ ЖАВҲАРИ ЖОНМУ ЭМАС?!

Навоийни тушунмоқ учун

Тил яқинд — дил яқин

БАЪЗИ — айрим, баъзи, бир қисм.
БАЪИДУЛ-ФАҲМ — фаҳмдан узоқ, тушуниш қийин, англаш мушкул.
БАЪС — қўрқув, тирилиш.
БАҚАМ — бақам, дарахт номи, қизил бўёқ.
БАҚИЯ — қолдиқ, қолгани.
БАҚИЪ — жой, макон, қабр, Мадина шаҳридаги машҳур қабристон.
БАҚЛ — сабзавот.
БАҚО — абадийлик, мангулик, доимийлик, абадият, чексиз ҳаёт.
БАҚОЕ — боқийлар, бошқалар, қолганлар, қайтимлар.
БАҚОСИЗ — бебақо, саботсиз, омонат.
БАҚОСИЗЛИҒ — вақтинчалик, омонатлик, саботсизлик.
БАҒАЙР — ўзга.
БАҒДОДЛИҒ — бағдодлик.
БАҒИР — жигар, қалб, кўнгил, юрак, кўкс.
БАҒИШ — мураббаъ, чодир арқонлари, бағишлари.
БАҒИШЛА — ато этмоқ, эҳсон қилмоқ, ҳадя айламоқ, туҳфа қилмоқ.
БАҒИШЛАМОҚ — бағишлов, бағишлаш.
БАҒИШЛАН — ато этилмоқ, эҳсон қилинмоқ, туҳфа қилинмоқ.
БАҒОЯТ — ғоятда, жуда, ниҳоят, ўта, ошa.
БАҲИМ — ҳайвон.
БАҲЛА — овчининг лочин қўндирадиган чарм қўлқопи.
БАҲМАН — Шамсия йили ҳисобидаги ойларнинг ўн биринчиси.
БАҲО I — қиймат, нарх.
БАҲО II — ҳусн, жамол, гўзаллик, кўрк, қадр.
БАҲОДИР — қаҳрамон, жасур, қўрқмас, ботир.
БАҲОДИРЛИҚ // БАҲОДИРЛУҚ//БАҲОДУРЛУҒ — қаҳрамонлик, жасурлик, баҳодирлик, қўрқмаслик, паҳлавонлик.
БАҲОЙИМ — ҳайвонлар, тўрт оёқли ҳайвонлар.
БАҲОЛИ — қимматли, қимматбаҳоли.
БАҲОЛИҒ — қимматлиғ, нархлик, қимматбаҳолик.
БАҲОНА — баҳона, асоссиз сабаб, ўринсиз важ.
БАҲОР — кўклам, баҳор.
БАҲОРИЙ — баҳор фаслига мансуб, кўкламги, баҳорги.
БАҲОРИСТОН — кўклам барқ урган жой, яшнаган кўкламзорлик, ёшлик пайт, навқирон ёшлик.
БАҲОРОН — баҳорги, баҳорий.
БАҲР I — катта эзим дарё, денгиз.
БАҲР II — шеър вазни, шеър баҳри, шеър ўлчови.
БАҲР III — насиба, ҳисса, тегишли, улуш.
БАҲРА — ҳисса, насиба, тегиш, улуш.
БАҲРАБАРДОР — баҳраланувчи, наф олувчи, фойдаланувчи.
БАҲРАВАР — баҳраманд, баҳра олувчи.
БАҲРАЁБ — фойдаланувчи, манфаат кўрувчи, нафланувчи.
БАҲРАЙН — икки дарё, икки денгиз.
БАҲРАМАНД — баҳра олувчи, манфаатдор, фойда кўрувчи, эгаллаган, билувчи, гаплашувчи.
БАҲРАМОН — баҳра берувчи, наф кўрсатувчи.
БАҲРИЙ — денгиз, дарёга оид.
БАҲРКИРДОР — дарё феъллик, феъли атвори дарё, денгизга ўхшаб гоҳ тўлқинланиб, гоҳ осойишталаниб турувчи.
БАҲРОМВАШ — Баҳромға ўхшаш.
БАҲРПАЙМОЙ — денгизда кезувчи, денгиз саёҳатчиси.
БАҲРСОЙ — дарё кезувчи, денгиз сузувчиси.
БАҲРУЛ-АБРОР — яхшилик дарёси, яхшилик, саховат, ҳиммат.
БАҲРУН-НАЖОТ — нажот денгизи.
БАҲС — баҳс, тортишув, мунозара, фикр юритиш.
БЕАВАЗ//БЕИВАЗ — тенгсиз, тенги йўқ, ўхшаши йўқ, бебадал, эвазсиз.
БЕАВН — мададсиз, ёрдамсиз, кўмаги йўқ, қудратсиз.
БЕАДАБ — адабсиз, тарбиясиз, баҳаё, нодон.
БЕАДАБЛИК//БЕАДАБЛИҒ — одобсизлик, тарбиясизлик, жоҳиллик, нодонлик.
БЕАДАБОНА — одобсиз, ҳурматсизлик билан, адабсизларча.
БЕАДАД — сон-саноқсиз, ҳисобсиз, чексиз, бениҳоя, ҳаддан ортиқ.
БЕАДИЛ — тенги йўқ, ўхшаши йўқ, бемонанд, тенгсиз.
БЕАДОЛИК — бажармаслик, адо қилмаслик, бажо келтирмаслик.
БЕАЙШ — айшсиз.
БЕАМАЛ — амалсиз, амал қилмайдиган, илмига амал қилмаслик.
БЕАНДОЗА — беўлчов, бениҳоя, чексиз, чегарасиз, беҳад, беҳисоб, сон-саноқсиз, ўлчови йўқ.
БЕАНДОМ — ўхшовсиз; қўпол, беўхшов, хунук, кўрксиз, кўримсиз.
БЕАНДОМЛИҒ — ўхшовсизлик, хунуклик, кўрксизлик.
БЕАСЛ — аслсиз, зотсиз, таги паст.
БЕБАДАЛ — тенги йўқ, мислсиз, тенгсиз, монанди йўқ, ўхшаши йўқ.
БЕБАР — ҳосилсиз, мевасиз, беҳосил, самарасиз.
БЕБАРГ — баргсиз, камбағал, бечора, ночор.

АВЛОДЛАРГА АЙТАР СЎЗИНГ БЎЛСИН

Маълумки, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтида бўлажак зиёкорлар тайёрланадилар. Ҳа, аввало келажак авлодларга айта оладиган гапига эга бўлган, уларга инсониятни фаровон турмушга элтадиган бугунги куи сўқмоқларини кўрсата олувчи мутахассислар, донишманду олимлар етказиб беришдек масъулиятли иш давр талабидир.

Ана шундай савоб юмушга фидойилик билан ёндошиб, ўзининг камтарин ҳиссасини қўшаётган олиму фузалолар орасида шу даргоҳнинг бошланғич таълим методикаси факультети декани, фалсафа фанлари номзоди Сирожа опа Валиева ҳам бор.

Талабаларининг чуқур билим олишлари баробарида уларнинг ҳаёт шароитига ҳам катта эътибор билан қараётган опа ҳамиша бир олам хайрли ташвишлар орасида юради. Ётоқхоналарда талабаларга қулай шароитлар яратиш, моддий жиҳатдан қийин аҳволдагиларга ёрдам кўрсатиш йўлларини излаш, иқтидорли талабаларни илмий изланишларга жалб этиш — уларнинг айримлари холос.

СУРАТДА: Сирожа Валиева (ўртада) ҳамкасб ва шогирдлари — талаба (ўнгдан) Нодира Абдурезоқова, доцент Карим Холиқбердиев, катта ўқитувчи Мамат Ҳайдаров, декан ўринбосари Светлана Мадиёрова, талаба Умида Ғаниевалар даврасида.

Пўлат ЖОЗИЛОВ,
Маъмур НАЗАР олган сурат.

Қадрият ҳақида ўйлар

ТИРИКЛАРДАН ДОД!

Бола эдим. Девор дармиён қўшнимиз Эргаш буванинг хонадонидан йиғи овози эшитилди. Бу овоз маҳаллани тутиб кетди. Қимирлаган жон борки, шу томон оқиб кела бошлади. Оломон денгиз тўлқинини эслатарди. Буни тобут елкага чиққанда ҳис этдим. Одамлар ортидан эргашиб кетаяпман-ку, ундан кўз узолмайман. У худди тўлқиндаги сандиқдай тебранади. Тобут дастасини елкасига олган киши икки-уч қадам босиб улгурмай ёнига бошқаси киради.

Бу ҳолат ўшанда мурғак тасаввуримда муҳрланиб қолган эди. Ҳайдовчи автобусни тўхтатди-да шоша тушиб, одамлар орасини ёриб кирди ва тобут дастини тутди. Ўн-ўн беш қадам юриб ҳордиғи чиққандай бўшашиб машинаси томон қайтди. У гўё ўз бурчини ўтагандай масрур таассурот қолдирганди менда.

Бошқа таомилни эсланг. Мен буни яқинда ҳамкасбим, жасур журналист Йўлдош Эгамбердиевнинг дафн маросимида яна бир бор туйдим. Марҳум ерга оҳиста қўйилганда ҳамма бу жойнинг майин тупроғидан бир сиқимгина олиб унинг қабрига ташлади. Бамисоли борар жойинг боғ бўлсин, ётар жойинг юмшоқ бўлсин, уст тупроғинг енгил бўлсин, деяётгандай...

Яқинда Ўш шаҳрида яна бир ҳамкасбимни сўнгги йўлга кузатиш маросимида иштирок этдим. У биз, 70-йилларнинг толибу талабаларига яхшигина таниш бўлган Ботир Мадумаров эди. Тошкент дорилфунунининг журналистика факультетини битирган бу йигит мутолаадан сўнг араб тили машғулотларига қатнар эди. Тил ўрганишга, тил ўргатишга ихлоси туфайли Андижонга қатнаб ишлади. Араб тилини чуқур ўргатишга ихтисослашган 37-мактабда муаллимлик қилди. Ниҳоят Ўшнинг ўзида ҳам ана шундай ўқув синфлари тузишга муваффақ бўлди. Шу гўшада ўзбеку қирғизга баҳоли қудрат сабоқ берди. Ҳамшаҳарлари уни беғубор ва беташвиш болалиги ўтган Сулаймон тоғи бағрига қўйдилар.

Ўша маросимда унинг дадаси Абдураҳмон ака: «Боламнинг жўралари, ўғилларим! Агар унинг бирор кимдан қарзи бўлса мен тўлайман. Қарз берган бўлса, кечдим», деди.

Хилхонага қўйилган марҳум ортидан айтиладиган, унинг ҳурмати юзасидан қилинадиган яна кўпгина одатлар борки, бу ҳалимдек халқимизнинг минг йиллик удумларидир. «Фалончи оламдан ўтибди» деган хабарни эшитган одам не қилишини ўзингиз ўйлаб кўринг. «Жойи жаннатда бўлсин», «Яхши одам эди-да ўзи» ва яна бошқа таҳсинлар. Мен бундай шум хабарни етказадиган кишининг «Жуда яхши бўлибди» деган жавоб олганини билмайман, эшитмаганман, ишонмайман ҳам.

Бизда азалдан тириклардан кўра ўликларга кўпроқ ҳурмат кўрсатилар эди. Бундай маросимларда юксак одоб сақлаб турилиши, инсонлар бир-бирларига раҳмдил бўлиб қолишлари бежиз эмас, албатта. Иззат-икром шу даражадаки, унинг ҳурмати олдида ҳар бир сўз ўйлаб айтилади. Кўнгил сўраб келувчилар марҳум ёки марҳуманинг яхши амалларини бирма-бир қайд этадилар. Қилган яхшиликларини эслашади. Борди-ю унинг бирор номаъқул иши ёдга тушса, «Ер бориб айтмасин, руҳи кечирсин-у шунақа феъли ҳам бор эди-да раҳматликнинг», деб қўйилади.

Аммо сўнгги йилларда бундай таомилларимиз устига ғубор тушди, чанг «ўтирди». Биз ҳамма соҳада Оврупо, Русия одатларини ихлос билан эгаллашга енг шимариб киришиб кетдик. Ялтироқликка ўч ғарб маданияти бизни саробга йўлиқтирди. Айб ўзимизда. Ҳеч бир элат тарихидан айри тушган эмас. Аммо биз юксак маънавийгина эмас, ҳатто оддий инсоний қадриятларимизни ҳам унутдик. Ўтмишдошларни қоралашни эркинликнинг юксак чўққиси деб билдик. Намояндаларни танқид этиб, арзонгина обрўга эга бўлаётган сиёсатдонлар кўпайиб кетди. Қайси ахлоқ ортидан эргашиб, нималарга эришдик?

Зораки, шу кўргиликлар боиси ўзимизни ўнглаб олсак. Ўзлигимизни англаб, қалбимизни яхшилик билан тўлдирсак. Марҳумлар ҳаётидан сабоқ олиб, эл бирлигию унинг фаровонлигини ўйласак. Аммо ундай бўлмаяпти. Уруш олови учқунлари курраи заминни ханжар ярасидай яллиғлаётгани каби, намояндаларнинг аёвсиз танқид этилиши қалбимизни ялалаяпти. Бунда биз яна Русия ўтмишининг авра-астарини чиқараётган айрим сиёсатдонлардан ошиб тушаяпмиз. Венгрияда Қаҳрамонлар майдони бор. У ерда нари борса 2—3 йил ҳукмронлик қилган қиролларнинг ҳайкаллари жойлашган. «Қандай мамлакат ўзи бу, подшоларинг ўтгандан кейин ҳайкалларни суғуриб ташламайсанми», — деди истеҳзо билан Наманган районидаги «Самарқанд» давлат хўжалигидан борган уруш ва меҳнат ветеранларидан бири. Дарҳақиқат, бизда ўтганларнинг «гўрига ғишт қалаш» кучайиб бораяпти.

Ҳозир биз иттифоқ, жумҳурият миқёсидаги собиқлар ҳаётидан шу қадар кўп маълумотга эга бўлаяпмизки, ўша онгу шуурни истиқбол учун сарфласак, анча илгарилаб кетишимиз шубҳасиз. Ахир, «Ўтмишни ўргансанг, келажак порлоқ» дейиш тарихни билиб-билмай титкилайверишни англатмайди-ку!?

Тарих ҳақиқат мезонидир. Аммо тарихни ёзаяпман деб, марҳумларни кўп безовта қилмаяпмизми? Уларнинг маиший ҳаётларига доир далиллар кетидан қувмаяпмизми? Билиб-билмай қилган айбини пуфак сингари шиширмаяпмизми? Марказий ёки «кооператив» нашрларда марҳум арбоблар тўғрисида ёзиш уларни узоқни кўра олмасликда айблаш юзасидан пойга ўтказилаётгандай туюлади ва бундай бачкана қарашлар маънавиятимизга мажбуран тиқиштирилади. Биз ўтганларнинг бари қусурдан холи эди, дейишдан йироқмиз. Аммо тириклар тириклиги билан фарқ қилишларини тушунармиканлар?...

Раҳим ТУРДИАЛИ,
«Халқ сўзи» мухбири.
Ўш шаҳри.

АЖОЙИБ ДУНЁ

ҚАЛДИРҒОЧГА ОСОН ЭМАС

● ҚАЛДИРҒОЧЛАР бир кунда ўртача 16 соатга яқин парвоз қилишади. Улар бир соат давомида ўз палапонларига тумшуқларини тўлғазиб 20 марта овқат олиб келишади. Нар ва мода қалдирғоч кунига ўз уяларига 640 мартагача келиб кетишади ва ҳар бир келишларида тумшуқларида ўнлаб ҳашарот бўлади. Бир жуфт қалдирғоч ҳар куни 6400 тадан ҳашаротга қирғин келтириб болаларига олиб келса, яна 600 га яқини билан ўзи овқатланади.

ФАНТАСТИКАГА ОИД КУТУБХОНА

● ТОРОНТОДАГИ Халқ кутубхонасида дунёдаги деярли барча илмий-фантастик романлар, эртаклар тўплами, антологиялар бор. Шунингдек, бу кутубхонада коинотга, телепатияга, номаълум учувчи жисмларга оид ойномалар, китоблар тўплами ҳам мавжуд.

ТУПРОҚ РАНГИ ВА ҲОСИЛ

● ҲОСИЛНИНГ кўп ёки кам бўлиши тупроқнинг рангига ҳам боғлиқ экан. Америкалик олимлар тадқиқот натижаларига кўра ана шундай хулосага келишган. Улар қизил плёнка қопланган жойда апельсин кўчатини ўстирганлар ва бу ердан одатдагидан 20 фоиз кўп ҳосил олганлар. Оқ ранг билан қопланган майдонлардан олинган қалампир ва картошканинг ҳосили 25 фоизга кўпайганлиги маълум бўлган.

МИЛЛИОНЕРЛАР УЧУН

● ҒАРБИЙ ОЛМОНИЯНИНГ Эссен шаҳрида пулдорлар учун ажойиб автомобиль яратилди. Барча қулайликларга эга бўлган бу антиқа машинанинг узунлиги 18 метр бўлиб, унинг ичида ойнаи жаҳондан тортиб, сув ҳавзасигача бор. Керак бўлганда ҳавзанинг усти металл қоплама билан ёпилади ва унинг устига бемалол вертолёт қўниши мумкин. Бу ғаройиб машинанинг нархи ҳам ўзига яраша — 200 минг доллар!

БЎЙИНБОҒЛИ ФУТБОЛЧИЛАР

● МАЙДОНГА галстук тақиб тушган футболчини ҳеч кўрганмисиз? Ирландиядаги «Портланд роверч» клуби ўйинчилари майдонга албатта галстук тақиб чиқишади. Маълум бўлишича, жуда бой ишқибоз киши: «Агар майдонга галстук тақиб тушсанглар, бутун бойлигимни командангизга қолдираман», деб васият қилган экан.

Республикамиз раҳбариятининг кўрсатмаси сабабли жойларда «Келин-куёвлар учун» махсус дўконларнинг очилиши ота-оналар хавотирини бироз тарқатгандай бўлди. Шунингдек келин-куёвлар мазкур дўкондан харид қиладиган уй анжомларининг умумий баҳоси бир ярим минг сўмини чегириб қолиш ҳақидаги қарори ҳам меҳнаткашлар дилидаги гапдир.

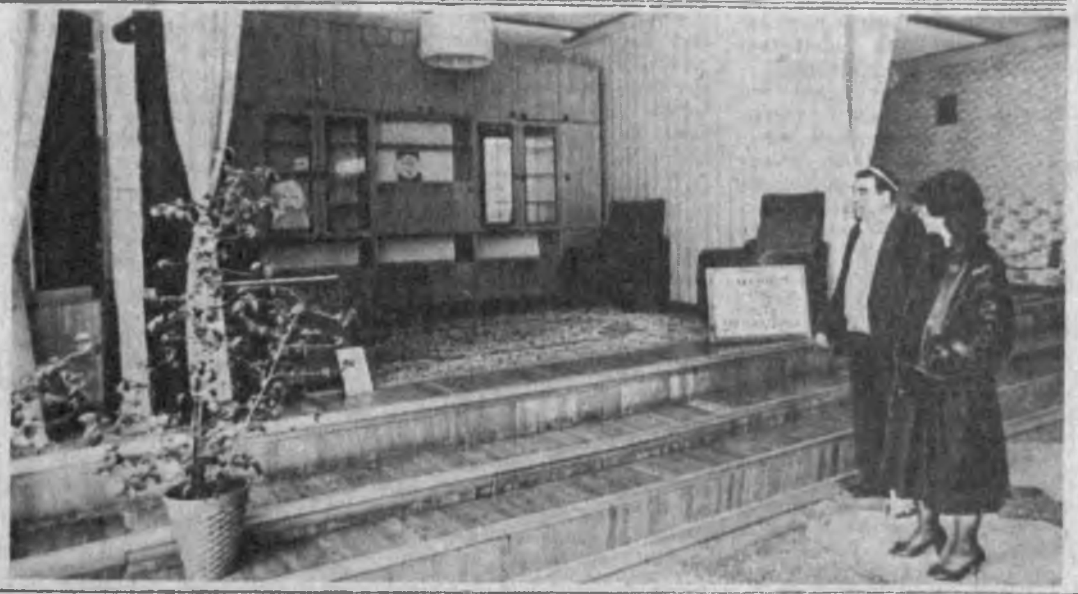

СУРАТДА: харидорлар «Келин-куёвлар учун» дўконини кўздан кечиришаётир.

А. ЗУФАРОВ олган сурат.

Гапхонада нима гап?

«МЕН ЎЗИМНИ ТОПМАСАМ...»

Жўраларнинг энг ёши ҳисобланмиш Иззатулла «гап» берган куни гапхона деворига одатдагидан ўзгачароқ деворий рўзнома илинди (Дарвоқе, рўзнома дейиш кўпам тўғри бўлмаса керак, чунки у ҳар куни чиқмайди, бироқ жўралар ўз «газит»ларини гапхўрлар рўзномаси деб атаган эканлар, келинг, биз ҳам уларнинг кўнгли учун шундай атай қолайлик). Ман ушбу мақоламни ана шу рўзномани қисқача шарҳлаш билан бошламоқчиман.

Доҳий бобомиз Алишер Навоий ҳазратларининг деворий рўзнома саҳнининг қарийб тўртдан бир қисмини эгаллаб турган катта, чиройли суратларининг ўзиёқ ушбу «Гурунг» ҳазратнинг қутлуғ тўйларига бағишлаб чиқарилганлигини кўрсатиб турибди. «Гурунг»нинг шиори: «Эл нетиб топкай мениким, мен ўзимни топмасам!».

Имзосиз, демакки, бош мақола ўрнида берилган мақолада шундай сатрлар бор: «Сизнинг табаррук номингизни эшитганимизда ҳар сафар қалбимиз фахру ифтихор ҳисларига тўлади, ҳазрат! Зеро, Сиз бизнинг она тилимиз бутун куч-қудратини, кенг имкониятини, кўрку чиройини жаҳонга кўрсата билдингиз, туркий оламни якқалам қилдингиз!

Темур тиғи етмаган жойни
Қалам билан олди Алишер!

Ҳа, Сизнинг довруғингиз буюк бобомиз ҳазрати Темур тиғлари етмаган жойларга ҳам етиб борди. Сиз «ўзбек» деган номни Дунё дафтарига ёздингиз...

Биз Сизни — ўз бобомизни билмас, англамас эканмиз. Бунинг учун бизни маъзур тутинг, бобожон, чунки айб ўзимиздагина эмас: бизни шу кўйга солдилар, Сизнинг пурмаъно каломларингизни тушунмайдиган қилиб қўйдилар, манқуртга айлантирдилар...

Ниҳоят, давр келди: бу кун Сизни тушунишга, Сиз билан қайтадиган танишишга бел боғлаб турибмиз. Бу эзгу йўлда бизга мададкор бўлинг, ҳазрат!

Навоийни тушуниш учун ишни нимадан бошлаш керак? Ашаддий гапхўрлардан бири муҳандис Нўъмонали Дадабоев бу саволга, жумладан, шундай жавоб берган: «...Назаримда Навоийни чинакамига тушуниш учун энг аввало араб алифбосини ўрганишимиз зарур. Буни, айтайлик, катта ёшдаги эркаклар учун мана шундай гапхоналарда ҳам ташкил қилиш мумкин...»

Бошқа бир гапхўр Ҳабибулла домла эса маҳаллани Навоий номи билан аташни таклиф қилади.

Рўзномада ҳазратнинг асарларидан намуналар ҳамда гапхўр жўралардан бирининг у кишига бағишлаб ёзган шеъри ҳам берилган.

Қисқача шарҳ — мана шу. Энди мени қўлга қалам олишга ундаган асосий фикрга ўтаман.

Барчамиз сезиб турибмиз: халқимизнинг ижтимоий уйғониши масаласи биринчи ўринга чиқди. Бизда социологик тадқиқотлар пухта йўлга қўйилмаганлиги сабабли фикрларимиз ҳам тахминий: кимдир «халқ уйғонди» деб қувонмоқда, кимдир «уйғонгани йўғу, ҳар ҳолда қимирлай бошлади» дейди, учинчи биров эса мутлақо умидсиз оҳангда гапираётир. Мен эл-улус ичида юрган бир журналист сифатида ўртадаги фикрга қўшиламан: миллат қимирлай бошлади, бу — уйғонишолди қимирлаши. Иншооллоҳ, уйғониш содир бўлғай. Аммо бу жараённи тезлатиш, миллатнинг уйқудан қандайдир ғазабнок, инжиқ тарзда эмас, соғлом кайфиятда уйғонишини таъминлаш учун нима қилиш керак?

Менимча, бугунги кунда халқнинг ижтимоий фаоллигини белгиловчи табақа — зиёлилар зиммасига катта масъулият юкланган. Ўзини эл жонкуяри ҳисобловчи ҳар бир зиёли миллат уйғониши йўлида виждонан, қаттиқ ишлаши, бу йўлда ўз илкидан келадиган барча воситалардан фойдаланиши зарур. Бундай воситалар жуда кўп — эҳтимолки ўнлаб, эҳтимолки юзлаб, фақат уларни излаб топиш лозим. Масалан, Гулистон районн Коммуна қишлоғининг «Янги ҳаёт» маҳалласида ташкил қилинган гапхона ҳам ана шундай воситалардан бири.

— «Гап ейиш»дан мақсад арақхўрлик қилиш эмас, — дейди темирйўл ишчиси Содиқжон Раҳматуллаев. — Мақсад ҳаётимизда рўй бераётган турли ижтимоий-сиёсий воқеаларни биргаликда таҳлил қилиш, бир-биримизни уйғотиш. Масалан, мен суҳбатларимиздан қониқиш ҳосил қилаяпман. Ҳабибулла домланинг Мирзо Бобур тўғрисида айтган маълумотлари, Холбўта домланинг ман ўқимайдиган турли ўрисча рўзномалардан олиб айтган гаплари шахсан менга қаттиқ таъсир этди. Айниқса турли мақолаларни биргаликда ўқиб, муҳокама қилаётганлигимиз уларни яхшироқ тушунишимизга ёрдам бераяпти...,

Ҳа, гапхонада турли матбуот нашрлари, айниқса, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати», «Халқ сўзи» рўзномаларида чиқаётган долзарб мавзудаги мақолалар муҳокама қилинади. Жумладан, А. Мухторовнинг «Ичамиз, ичамиз, ичамиз!», Ш. Раҳмоннинг «Махфия», ушбу сатрлар муаллифининг «Эҳсон учун қувғин!» мақолалари, Т. Мирзонинг Айтматовга мактуби қизғин мунозарага боис бўлди.

Маълумки, рўзнома-ойномаларнинг нархи кўтарилиб, кўпчилик ўзи истаган нашрларнинг ҳаммасига ёзила олмади. Бу ерда ҳам мушкулни гапхона осон қилди.

— Мен «Халқ сўзи»га обуна бўлмагандим, — дейди муҳандис Нўъмонали Дадабоев. — Гапнинг очиғи, сувни кўрмасдан туриб этик ечгим келмаганди. Ҳар ҳолда янги рўзнома — ким билади қанақа чиқишини... Аммо гапхонада «Халқ сўзи»нинг анчагина сонлари билан танишгач, «этик ечишга» арзишини сездим ва бориб обуна бўлиб келдим. Кейинги ойдан бошлаб оламан. Унгача шу ерда — гапхонада ўқиб тураман...

Азиз муштарий! Кичик бир гапхона тўғрисида шунча кўп гапираётганимдан а ж а б ланманг, кичкина гапхонанинг хизмати катта бўлиши мумкин. Эсингиздами, бир пайтлар «қизил чойхона»лардан қандай унумли фойдаланишгани! Бизнинг гапхоналаримиз ўша чойхоналар ўрнини бемалол боса олади. Ахир, ўзбек халқининг саксон фоизи қишлоқларда яшайди, деймиз. Қишлоқ аҳолисининг эса асосан қиш чоғи вақти бемалолроқ бўлиб, «гап ейиш»дан қочмайди. Эндиги сўз ана шу гапни қандай ташкиллаштиришда қолган: бу гап миллатни чоҳга итарувчи арақхўрликдан иборат бўладими ёки уни чоҳдан тортиб олишга қодир навоийхонлигу соғлом руҳдаги суҳбатлардан иборат бўладими?

Яна бир гап: юзма-юз туриб, кўзни кўзга тикиб қилинган самимий, ҳар қандай расмиятчиликдан холи, соддагина суҳбат кўзойнак тақиб ўқилган илмий лекциядан таъсирлироқ, самаралироқ бўлишига асло шубҳаланманг. Бундай суҳбатлар ўзимизни — ўзлигимизни топишимизга кў м а к лашади. Мен ўзимни топсам, сиз ўзингизни топсангиз, у ўзини топса, ахир бу миллат ўзини топгани — ўзлигини англаб етгани-ку!

«Гапхўр»лар р ў з номасида ёзилган шеърда шундай сатрлар бор эди:

Бизда-чи ўзга тил
«билимдони»дир.
Ўз тилин билмовчи
чала муллалар:
Ўзбекча гапирсанг
масхара қилар.
Ромага айланган
Раҳматуллалар!

Ҳа, манқуртлик бандилари бўлган йилларимизда Раҳматуллаларнинг бир қисми Ромаларга айланди. Келинг, энди қолган Раҳматуллаларимиз Ромаларга айланишмасин. Гапхонада мана шу хусусда ҳам гаплашайлик...

Мухтор НОСИР.
Сирдарё вилояти.

«Халқ сўзи» рўзномаси бош муҳаррири ўринбосари Абдукарим Раҳимбердиевнинг бошига тушган оғир жудолик, беҳад мусибат — меҳрибону, мунису, мушфиқу азиз волидаи мукаррамаси

Малиҳо РАҲИМБЕРДИЕВАнинг

ҳар бир бандаи мўъмин тилаганидек муборак Рамазон ҳайити кунида вафот этганлиги муносабати билан чин дилдан қайғурамиз ва биродари қадрдонимизга чуқур ҳамдардлик, самимий таъзия билдириб, сабру бардош тилаймиз.

«ХАЛҚ СЎЗИ» РЎЗНОМАСИ ТАҲРИРИЯТИ ЖАМОАСИ.

Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси ва Тошкент журналистлар ташкилоти бошқарувлари СССР Журналистлар уюшмаси аъзоси, «Халқ сўзи» рўзномаси бош муҳаррирининг ўринбосари А. М. Раҳимбердиевга онаси

Малиҳо РАҲИМБЕРДИЕВАнинг

вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этадилар.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 24.00.
Индекс: 64606. 5233-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12